T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJELERİ

KOMİSYON BAŞKANLIĞI

Bilim Alanı

EĞİTİM BİLİMLERİ

Proje No

EGT-B-091215-0542

KAMPÜS YAŞAMINDA BEDENSEL ENGELLİ ÖĞRENCİLERİN (BEDENSEL, GÖRME, KONUŞMA VE İŞİTME) KARŞILAŞTIKLARI GÜÇLÜKLER, SINIF ARKADAŞLARININ BU GÜÇLÜKLERE KARŞI ALGILARI VE ÖNERİLER

PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ

Doç. Dr. Sibel CENGİZHAN (M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi)

YARDIMCI ARAŞTIRICILAR

Yrd. Doç. Dr. Aynur AKAR (M.Ü. Teknoloji Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. Buket DOĞAN (M.Ü. Teknoloji Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. Elif Özen Ural (M.Ü.T.B.M.Y.O)

Yrd. Doç. Dr. Melis Cin (İstanbul Ticaret Üniversitesi)

İstanbul - 2017

3. ÖNSÖZ

Bu projedeki görüşme ve anketleri cevaplarken yürütücü ve araştırmacı öğretim üyelerinin tüm sorularına sabırla cevap veren öğrencilerimize; projenin hazırlanması, yürütülmesi ve sonuçlandırılması sırasında gösterdikleri sabır ve verdikleri destek için Marmara üniversitesi Bilimsel Araştırma projeleri Komisyon Başkanlığı'nın tüm idari ve akademik personeline teşekkürlerimizi sunarız.

4. İÇİNDEKİLER

3. ÖNSÖZ I
4. İÇİNDEKİLER II
5. ÖZET III
6. ABSTRACT V
7. GİRİŞ 1
7.2. ENGELLİ HAKLARI 4
7.2.1. ÇEVRESEL MİMARİ ERİŞİM HAKKI 4
7.2.2. ENGELLİ BİREYİN EĞİTİM HAKLARI 4
7.3. İLGİLİ ÇALIŞMALAR 10
7.3. PROJENİN AMACI 14
7.4. PROJENİN ÖNEMİ 15
9. BULGULAR 20
10. TARTIŞMA VE SONUÇ 60
11. KAYNAKLAR 66
12. EKLER 69

5. ÖZET

Araştırmanın temel amacı; kampüs yaşamında engelli öğrencilerin (bedensel, görme, konuşma ve işitme) karşılaştıkları güçlüklerin ve sınıf arkadaşlarının bu güçlüklere karşı görüşlerinin belirlenerek öneriler sunulmasıdır. Alt amaçları ise; Marmara Üniversitesi'nde öğrenim gören engelli öğrencilere ilişkin fiziksel erişilebilirlik sorunları, akran ilişkileri ve eğitim-öğretim faaliyetleri gibi farklı boyutlarda yaşanan güçlüklere ait tespitlerin gerçekleştirilmesi, sınıfında engelli öğrenci bulunan engelsiz öğrencilerin, engelli sınıf arkadaşları ile ilgili görüşlerinin tespit edilmesidir. Ayrıca araştırma sonucunda, engelli öğrencilerin yaşadığı güçlüklerin saptanması ve çözümü için öneriler sunulması da amaçlanmaktadır.

Araştırmada, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma model ve karma modellerden olan; eş zamanlı eşit statülü tasarım (Baki ve Gökçek, 2012, s.10) kullanılmıştır. Nicel verilerin toplanmasında ise var olan durumun olduğu gibi ortaya konmasını sağlayan betimsel tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırmanın evrenini 2015-16 eğitim-öğretim yılında Marmara Üniversitesinde öğrenim gören engelli ve engelsiz öğrenciler, örneklemini ise bu evrenden tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiş 661 engelsiz, 13 engelli öğrenci oluşturmuştur. Nicel verilerin toplanmasında küme örnekleme, nitel verilerin toplanmasında ise amaçlı benzeşik örnekleme yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırmada nicel verilerin toplanmasında engelli öğrencilerin engelsiz sınıf arkadaşlarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla anket kullanılmıştır. Engelli öğrencilere ilişkin nitel verilerin toplanmasında da yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Engelli öğrencilere ilişkin veriler toplanmadan önce Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Etik Kurul izni (EK 3) alınmıştır. Daha sonra araştırmacılar tarafından her bir engelli öğrenciyle görüşme yapılmış ve izinleri doğrultusunda ses kayıtları alınmıştır. Aynı zamanda araştırmacılar tarafından sınıfında engelli öğrenci bulunan engelsiz öğrencilere de anket uygulanmıştır.

Araştırmadan elde edilen nitel verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Nicel verilerin analizinde ise ankette yer alan her bir ifadeye ilişkin yüzde ve frekans değerleri ile yaş ve cinsiyet bağımsız değişkenleri ile anket ifadeleri arasında 0.05 anlamlılık düzeyinde ki-kare testi uygulanmıştır.

Engelsiz öğrencilerin sınıflarındaki engelli öğrencilere ilişkin bakış açılarının ve farkındalıklarının belirlenmesi için uygulanan anket sonuçlarında engelsiz öğrencilerin engelli sınıf arkadaşlarına ilişkin görüşlerinin olumlu yönde olduğu, ancak farkındalıklarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitel verilerden elde edilen sonuçlarda ise engelli öğrenciler gerçekte arkadaşlıkların sadece sınıf/kampüs içinde kaldığı, dışarıda önemsenmediklerini

belirtmişlerdir. Elde edilen bir başka sonuç ise akademik açıdan öğrenciler engellerine uygun öğretim materyallerine erişmekte zorluk yaşamakta, sınavlarda ek sürelere ihtiyaç duymakta ya da bir öğretim üyesinin ya da asistanın kendilerine soruları okumaları konusunda yardımcı olmalarını beklemektedir. Özellikle eğitim fakültesindeki görme engelliler aldıkları eğitimi yetersiz bulmaktadırlar ve kendilerinden farklı olan engelsiz öğrencilere nasıl öğretmenlik yapacakları konusunda donanıma sahip olmadıklarını düşünmektedirler. Aynı zamanda öğrencilerin öğretim üyeleri ile ilişkilerinin sınırlı olduğu, çoğu zaman ihtiyaçları konusunda kendilerine yaklaşmakta tereddüt ettiklerini de belirtmişlerdir. Sınıf arkadaşları konusunda oldukça yardımsever olduklarını vurgulasalar da yardımcı olmaktan çekinen kişiler olduğunu görmek mümkündür. Fakat engelli öğrenciler asıl rahatsız eden arkadaşlıklarının “yardım” kavramı ötesine geçememesi ve bu nedenle çok yüzeysel ve kalıcı olmayan ilişkilerin kurulmasıdır. Kampüs içinde ise engelli öğrenciler kendilerini oldukça güvensiz hissetmektedir. Oysaki kampüsler bu öğrencilerin kendilerini rahat ve güvende hissedecekleri kamusal alanlar olmalıyken, yemekhaneye ulaşmakta güçlük çekmeleri ve hatta arabaların kendilerine çarpmaları ve saygısızca davranmaları öğrencilerin en çok yaşadığı güçlükler arasındadır. Binaların içinde ise aynı şekilde odaları bulmakta, bir üst katlara çıkmakta zorlanmaktadır. Tüm bunlar için öğrenciler kendi hayatta kalma stratejilerini geliştirmişlerdir ve kendi yöntemleriyle çözümler üreterek günlük pratiklerini olağan hale getirmeye çalışmışlardır.

6. ABSTRACT

The main of this study is to identify the difficulties disabled students (physically handicapped, visually impaired, speech handicapped and hearing impaired) experience in Marmara university campus and to determine the views of their classmates about these challenges. In so doing, the research aims to develop suggestions that could best address the problems disabled students face. In identifying the challenges, the study focuses on different aspects such as physical access, peer relations and education facilities and explores the views of the disabled students' class mates about disability. The research employs mix-method and uses concurrent equal status design model (of mix-method) (Baki and Gökçek, 2012, p.10). As for quantitative data collection, descriptive survey model was opted as it could describe the situation as it is.

The population of the research is composed of students studying at Marmara University during 2015-2016 academic year and the participants are composed of randomly selected 661 abled students and 13 disabled students. Cluster sampling was employed in quantitative data collection whereas homogenous purposive sampling was used for qualitative data. In collection of quantitative data, a questionnaire was designed and used with the aim of eliciting abled students' views about their disabled friends. At the same time, a questionnaire was also given to the disabled students while semi structured interview protocol was used for qualitative data collection. Before proceeding with data collection, necessary ethics approval was taken from Marmara University Social Sciences Research Ethics Council (see appendix 3). Then one-to-one interviews were conducted with each disabled students and the interviews were recorded.

Descriptive analysis techniques were used in qualitative data analysis whereas for quantitative analysis, percentage and frequency was calculated for each statement and chi-square test was used at the significance level of 0.05 to look into relationship between the dependent variable of age/gender and questionnaire statement.

The results show that abled students hold positive attitudes towards their disabled friends yet they have low levels of awareness about being disabled or the problems disabled students may experience. On the other hand, interviews with disabled students display that the friendships stay within the remits of classroom and they are ignored outside the campus. A further finding is that disabled students experience difficulty in reaching appropriate learning materials; they need extra time in the exams and expect lecturers or research assistances to assist them in the exams and courses. Particularly in education faculty, the visually impaired students find the education they receive insufficient and they think that they are not equipped with skills and knowledge to teach abled students. At the same time, they expressed that

they have limited relationship with lecturers and they most of the time hesitate to approach them to talk about their needs. Although they emphasize that their classmates are helpful, it is possible to see that some of them are hesitant to help. However, what bothers the disabled students most is that the friendships they establish cannot go beyond “helping” concept and therefore the friendships remain at a superficial and temporary level. As for campus life, they state that they feel quite unsafe. Campuses should be the public spaces where these students should feel safe, yet their accounts reveal that they experience difficulty in going to cafeteria and people drive carelessly in the campus and almost hit them. Lastly, the indoor areas, especially buildings, are another challenge; they find it difficult to go upper floors. For all these, they developed their own survival techniques to continue their daily lives and practices, which turned into a battlefield for most of them.

7. GİRİŞ

Engellilik doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yetilerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, normal yaşamın gereklerine uyamama olarak tanımlanmaktadır (Başbakanlık Özürlüler İdaresi , 2010).

Tanım olarak “engelli” sakat ve özürlü kelimeleri yerine kullanılsa da bu sözcükler farklı anlamlara gelmektedir. Özürlü terimi "özürlülüğü" odak noktasına koymayı gerektiren, yani özürlülük olgusunu nesnelleştiren bir kavram olarak karşımıza çıkartırken engellilik, hemen olmasa da zamanla bu zorunluluktan kurtulabilmeyi, düşüncelerimizde yumuşama ve esneklik sağlamayı başarabilecek bir terim olarak görünmektedir (Koca, 2010).

3 mayıs 2013 tarihli resmi gazete uyarınca, daha önceki bazı resmi tanımlarda geçen ; özürlü, sakat veya çürük (askere uygun değildir) gibi ibareler yerine engelli ibaresinin kullanılması kanuna bağlanmıştır (Resmi Gazete, 2013)

Dünya Sağlık Örgütünün tanımına göre(DSÜ); engelli sözcüğü; etkinlik sınırlılıkları ve katılım kısıtlamaları kapsayan bir şemsiye terimdir. Örneğin vücut fonksiyon veya yapısında bir sorun, bir görevi veya eylemi yürütme esnasında birey tarafından karşılaşılan bir zorluk, normal yaşamsal aktiviteleri yerine getirememe durumlarını ifade etmektedir. (WHO, 2016).

5378 Sayılı Engelliler Kanunu ise engelli bireyi; fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyusal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey olarak tanımlamaktadır (Resmi Gazete, 2005)

Engellilik bireyin sahip olduğu zihinsel ya da fiziksel sınırlılıkları tanımlarken, maluliyet engel nedeniyle yaşadığı olumsuz deneyimleri tanımlamaktadır. Maluliyet ilerleme ya da başarıyı zor kılan bir bariyer ya da durumdur (WHO, 1980).

Dünya Sağlık Örgütünün tanımına göre maluliyet “Sağlık alanında “maluliyet” bir noksanlık veya sakatlık sonucunda, belirli bir kişide meydana gelen ve o kişinin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel durumuna göre normal sayılabilecek faaliyette bulunma yeteneğini önleyen ve sınırlayan dezavantajlı bir durumu ifade eder.” Örneğin engelli bireylere karşı olumsuz tutum bir maluliyet örneğidir Engellilik, sadece bir sağlık sorunu değildir. Bir kişinin vücut özellikleri ve o yaşadığı toplumun özellikleri arasındaki etkileşimi yansıtan, karmaşık bir olgudur. Engellilerin karşılaştıkları zorlukları aşmak çevresel ve sosyal engelleri kaldırmak için müdahaleleri gerektirir (WHO, 2016). Engellilik, fiziksel, bilişsel, zihinsel, duyusal, duygusal, gelişimsel, veya bunların birkaçının birleşimi şeklinde olabilir. Engel doğumsal ya da bir kişinin ömrü boyunca oluşabilir.

Öztürk (2011) engelli türlerini aşağıdaki gibi tanımlamaktadır: (Öztürk, 2011).

Ortopedik (Bedensel) Engelli: Fiziksel engelli olarak da adlandırılan bu engel türünde bedenin harekete ilişkin yapılarında özellikle iskelet, eklemler, kas ve bağ doku, kıkırdak gibi diğer destek yapılarda meydana gelen bozukluklar olarak tanımlanmaktadır. Felçliler, serabral palsi, spastikler ve sipina bifida olanlar bu gruba girmektedir.

Görme Engelli: Tek veya iki gözünde tam veya kısmi görme kaybı veya bozukluğu olan kişidir. Görme kaybıyla birlikte göz protezi kullananlar, renk körlüğü, gece körlüğü (tavukkarası) olanlar bu gruba girer.

İşitme Engelli: Tek veya iki kulağında tam veya kısmi işitme kaybı olan kişidir. İşitme cihazı kullananlar da bu gruba girmektedir.

Dil ve Konuşma Engelli: Herhangi bir nedenle konuşamayan veya konuşmanın hızında, akıcılığında, ifadesinde bozukluk olan ve ses bozukluğu olan kişidir. Kekemeler, afazi, dil-dudak-damak-çene yapısında bozukluk olanlar bu gruba girmektedir.

Zihinsel Engelli: Çeşitli derecelerde zihinsel yetersizliği olan kişidir. Zekâ geriliği olanlar (mental retardasyon), Down Sendromu, Fenilketonüri (zekâ geriliğine yol açmışsa) bu gruba girer.

Süreğen Hastalık: Kişinin çalışma kapasitesi ve fonksiyonlarının engellenmesine neden olan, sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıklardır (kan hastalıkları, kalp-damar hastalıkları, sindirim sistemi hastalıkları, idrar yolları ve üreme organı hastalıkları, kanserler, metabolik hastalıklar, ruhsal davranış bozuklukları, sinir sistemi hastalıkları, HIV).

Zedelenme – Sapma: Bireyin psikolojik, fizyolojik, anatomik özelliklerinde geçici ya da kalıcı türden bir kayıp, bir yapı ya da işleyiş bozukluğu olur. Görememe, işitememe, konuşamama, okuyamama, yazamama, uyuyamama vb. gibi

2011 yılında yayınlanan Dünya Engellilik Raporuna göre yüksek gelir düzeyindeki ülkelerde %11,8, düşük gelir düzeyindeki ülkelerde ise %18,0 olmak üzere, dünyada 18 yaş üzeri nüfusun %15,6'sının engelli olduğunu, bildirmiştir (WHO,2012).

T. C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Türkiye İstatistik Kurumu tarafından gerçekleştirilen Özürlülerin sorunları ve beklentileri başlıklı araştırmada Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulan Ulusal Özürlüler Veri Tabanında kayıtlı ve Türkiye Cumhuriyeti sınırları dâhilindeki hanelerde yaşayan ve sağlık raporunda en az %20 özür oranına sahip olduğu bildirilen 280.014 özürlü fert kapsanmıştır. (T. C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve TÜİK, 2010)

Engelli olanların %41 inin okuma yazma bilmediği, sadece %8'inin lise veya daha üst düzey eğitim aldığı, %14 ünün işgücü katılımının olduğu görülmektedir. Kayıtlı olan özürlü bireylerin en son bitirilen okula göre eğitim durumu yüzdeleri incelendiğinde; erkeklerde eğitim durumu seviyelerinin, kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Okuryazar olmayanların

oranı, erkeklerde % 32,1, kadınlarda ise % 54,9'dur. Yerleşim yerine göre, % 62,4'ü kentte, % 37,6'sı kırda yaşamaktadır. %20-%39 arası özür oranına sahip olanlar % 15,2'dir. %40-%69 arası ile % 70 ve üstü özür oranına sahip olanlar % 42,4'tür

Kayıtlı olan özürlü bireylerin cinsiyete göre, özrü ortaya çıktıktan sonra mesleki eğitim alma durumu incelendiğinde sadece %4'ünün mesleki bir eğitim alabildiği görülmektedir. Kayıtlı olan özürlülerin çalışma durumu incelendiğinde, referans döneminde çalışanların oranı % 14,3'tür. Yerleşim yerine göre ise, kentte ikamet edenler içinde çalışanların oranı kırda ikamet edenlere göre daha yüksektir. Kentte ikamet edenlerin % 16,3'ü, kırda ise % 11,2'si çalışmaktadır. Çalışmaya katılan özürlü bireylerin % 66,9'u kaldırımların, yaya yollarının ve yaya geçitlerinin özürlü bireyin kullanımına uygun olmadığını düşünmektedir. Yaşadıkları yerdeki fiziksel çevre düzenlemeleri ile ilgili olarak, kayıtlı olan özürlü bireylerin % 66,3'ü oturdukları binanın, % 59,5'i dükkân, market, mağaza ve lokantaların, % 58,4'ü kamu binalarının, % 55,4'ü postane ve banka benzeri yerlerin özürlü bireyin kullanımına uygun olmadığını belirtmiştir. Kayıtlı olan özürlü bireylerin % 30,9'u kendi başına toplu taşıma aracını kullandığını, % 69,1'i ise toplu taşıma aracını kendi başına kullanamadığını beyan etmiştir. Toplu taşıma aracını kendi başına kullanmama nedenleri incelendiğinde, % 89,6'sı refakatçı olmadan dışarı çıkamadığını, % 12,9'u toplu taşıma araçlarının özür durumuna uygun olmadığını, % 6,7'si özel araç kullandığını belirtmiştir (T. C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve TÜİK, 2010)

Devlet İstatistikleri Enstitüsü ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından 2002 yılında gerçekleştirilen Türkiye Engelliler Araştırması'nın verilerine göre ülkemizdeki engelli nüfusun toplam nüfusa oranı %12 (erkeklerde%11, kadınlarda %13) olarak saptanmıştır. Buna göre ülkemizde 8.431.937 kişi engelli olarak yaşamlarını sürdürmektedir (Türkiye Devlet İstatistik Enstitüsü ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2002).

Tamamlanmış eğitim durumuna göre engelli nüfus oranı verileri de genel nüfusa göre oldukça düşüktür. Engellilerin yaklaşık % 41'i, süreğen hastalığı olanların yaklaşık % 47'si ilkokul mezunudur. İlkokul sonrası eğitim düzeyi ise oldukça düşüktür. Yüksekokula devam eden engelli oranı % 2'si, süreğen hastalığa sahip olanlarda ise % 4 'dür ((Türkiye Devlet İstatistik Enstitüsü ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2002).

Bu sonuçlar da gösteriyor ki ülkemizdeki engelli popülasyonu oranı yüksektir ve engellilerin sosyal hayata ve çalışma hayatına katılımı düşük orandadır. Engelli bireyler hayata dâhil olmak yerine kendini hayattan soyutlayarak kendi kabuğuna çekilmektedir. Bu sorunu çözebilmek için öncelikli olarak engellilere karşı tutum ve davranışlar değiştirilerek başlanabilir. Özellikle üniversitede öğrenim gören, ileride profesyonel meslek sahibi olarak önemli konumlara gelecek ve karar mekanizmalarında yer almaya aday öğrencilerin

engelliler hakkındaki olumlu düşünceleri engelli sorunlarının çözümünde yardımcı olacak önemli bir konudur.

Özellikle üniversite öğrencisi olarak aramıza katılan engelli bireyler, fiziksel ve sosyal alanda çok farklı engelleri aşarak bu konuma gelebilmiş, engelleri ile nasıl yaşaması gerektiğini bilen bilinçli bireylerdir. Eğer onlara eşit bir öğrenim ortamı, sağlıklı bir iletişim ortamı, önyargısız bir sosyal ortam (akran ve öğretim üyesi desteği) ve fiziksel koşullar sağlanırsa her biri yüksek akademik başarıyla mezun olabilecektir. Üniversite hayatında yer alan engelsiz bireylerin her birinin engelli arkadaşlarını tanımaları, olduğu gibi kabul etmeleri ve normal arkadaşlık ilişkileri geliştirmeleri ileride toplumun bir ferdi, anne-baba, kariyer sahibi olma potansiyeli taşıyan her bir öğrencimizin engelli kavramına karşı olumlu tutum geliştirmesi açısından son derece önemlidir. Bu açıdan, üniversite eğitim öğretim hayatı engelli bireyleri tanıma, onlarla sağlıklı iletişim kurma, doğru tutum ve davranışları geliştirmek için bir fırsattır. Bu amaçla proje kapsamında, engelsiz öğrencilerin engelli öğrenci algısını öğrenerek mevcut durumu ortaya koymak olası sorunları belirleyerek bu alanda yapılabilecek ileriye yönelik doğru faaliyetlerin belirlenmesine katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

7.1.ENGELLİ HAKLARI

7.1.1. Çevresel mimari erişim hakkı

Türkiye'de, belediyeler 572 sayılı kanun hükmünde kararname gereğince engellilere uygun düzenlemeleri standartlara uygun olarak yapmak zorundadır. İmar Mevzuatına ulaşılabilirlikle ilgili hükümler eklenmiştir. Buna göre, kaldırımlar, yaya yolları, konutlar ve umumi binalar özürlülerin ulaşılabilirliğine uygun olarak yapılmak durumundadır (Resmi Gazete, 1997).

7.1.2. Engelli Bireyin Eğitim Hakları

Engelli bireyler temel eğitim ilkeleri doğrultusunda genel eğitim, özel eğitim ve mesleki eğitim görme haklarını kullanabilmektedirler

5378 sayılı Engelliler Kanunu'nun 15. Maddesinde “Hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitim alması engellenemez. Engelli çocuklara, gençlere ve yetişkinlere, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, bütünleştirilmiş ortamlarda ve engelli olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanır.” ibaresi yer almaktadır (Engelliler Hakkında Kanun, 2005).

Engel türü ve derecesine göre engelli çocuklar genel eğitim sisteminde normal sınıflarda veya engel türü ve düzeyine göre ayrılmış olan özel eğitim sınıflarında eğitim alabilmektedirler. Bununla birlikte engelli çocukların normal eğitim sınıflarında normal gelişim gösteren akranlarıyla, sosyal ve eğitimsel açıdan birlikteliklerinin sağlanabilmesi için eğitim politika ve uygulamalarında temel yaklaşım kaynaştırma eğitimi ile sağlanmaktadır (Engelliler Hakkında Kanun, 2005).

Üniversite Sınavına Giren Engelli Öğrenciler İçin gerekli fiziksel düzenlemeler yapılmaktadır. Ortopedik ve görme engelliler için uygun düzenlenmiş sınav mekânları hazırlanmakta, görme

engelliler ve az görenler için 30 dakikalık ek sınav süresi verilmekte, sınav sorularını okuyacak ve söylenecek yanıtları yazacak uygun eğitimde ve düzgün diksiyonlu “yardımcı refakatçi” eşliğinde sınava girme olanağı tanınmaktadır."

"Başarılı ve ihtiyaç sahibi engelli öğrencilere Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu tarafından öncelikli olarak öğrenim kredisi, katkı kredisi ve yurt tahsisi yapılmaktadır. 20.06.2006 tarih ve 26200 sayılı resmi gazetede yayımlanan “ Yükseköğretim Kurumları Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği” gereğince üniversitelerde, öğrencilerin öğrenim hayatlarını kolaylaştırmak için gerekli tedbirleri almak ve bu yönde düzenlemeler yapmak üzere “Engelliler Danışma ve Koordinasyon Birimi” oluşturulması sağlanmıştır" (Resmi Gazete, 2010).

Medyada Engellilerin Şiddet ve Ayrımcılığa Tabi Tutulmamasını Önlemeye İlişkin Koruyucu Tedbirler kapsamında 5378 Sayılı Engelliler Kanunu'nun 37'inci maddesi buna ilişkin düzenlemeyi içerir Madde 37.- 13.4.1994 tarihli ve 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun 4 üncü maddesinin ikinci fıkrasının (u) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.(u) Kadınlara, güçsüzlere, engellilere ve çocuklara karşı şiddetin ve ayrımcılığın teşvik edilmemesi." (Engelliler Hakkında Kanun, 2005).

Öte yandan Yüksek Öğretimde engelli öğrenci sorunlarını ortaya koymak ve çözüm yolları bulmak için 13 **Kasım 2009** tarihinde Yükseköğretim Kurulu "Özürlü Öğrenciler Komisyonu" tarafından organize edilen "**Engelsiz Üniversite Toplantısı**" gerçekleştirilmiştir (Özürlü Öğrenciler Komisyonu,2009).

Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu, ÖSYM ile Tüm üniversitelerin Özürlü Öğrenci Biriminden sorumlu temsilcilerin davet edildiği toplantıda; Komisyon üyeleri tarafından sunuşlar yapılmış ve Özürlü Öğrencilerle ilgili mevcut mevzuat, özel gereksinimli bireyler ve Yükseköğretim Kurumlarında oluşturulması gereken Engelsiz Üniversite Birimlerinin yapı ve işleyişi hakkında karşılıklı bilgi alış verişinde bulunulmuştur.

Bu toplantıda Engelsiz Üniversite Biriminin tüm üniversitelerimizde bir an önce kurulması, etkin olarak faaliyete geçirilmesi hususunda gerekli titizliğin gösterilmesi istenilen toplantıda, Engelsiz Üniversite için Uzaktan Eğitimin ve e-yerleşke uygulamalarının önemi de vurgulanmıştır.

Ayrıca Yükseköğrenim gören engelli öğrencilerin öğrenim hayatlarını kolaylaştırabilmek için gerekli tedbirleri almak ve bu yönde düzenlemeler yapmak üzere, 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun gereğince "Yükseköğretim Kurumları Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği " 14.08.2010 tarih ve 27672 sayılı Resmi Gazete ‘de yayımlanmıştır. Bu Yönetmelik ile yükseköğrenim gören engelli öğrencilerin üniversitedeki öğrenim hayatlarını kolaylaştırabilmek için gerekli akademik ortamın hazırlanmasını ve eğitim-öğretim süreçlerine

tam katılımlarını sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almak ve düzenlemeler yapmak üzere Yükseköğretim Kurulu Başkanlığınca Engelli Öğrenci Komisyonu kurulmuştur (Resmi Gazete, 2010).

Bu yönetmelikte özürlü öğrenci birimlerinin görevleri aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

a) Yükseköğretim programlarına kaydı yapılan özürlü öğrencilerin öğrenimlerini sürdürdükleri sırada eğitim, öğretim, burs, idari, fiziksel, barınma, sosyal ve benzeri alanlarla ilgili ihtiyaçlarını tespit etmek ve bu ihtiyaçların karşılanabilmesi için alınması gereken önlemleri belirlemek ve ortadan kaldırmak üzere çözüm önerileri sunmak, gerekli düzenlemeleri üniversitede bulunan diğer birimler veya daire başkanlıkları ile eşgüdüm içerisinde yapmak

b) Özürlü üniversite öğrencilerinin akademik, fiziksel ve sosyal yaşamlarını engellemeyecek biçimde öğretim programlarını düzenlemek için özürlü öğrencinin devam ettiği eğitim ortamının uygunlaştırılması, özürlülere yönelik araç gereç temini, özel ders materyallerinin hazırlanması, özürlülere uygun eğitim, araştırma ve barındırma ortamlarının düzenlenmesi konularında çalışmalar yapmak,

c) Yükseköğrenim düzeyindeki öğrenci ve öğretim elemanlarına yönelik yayın faaliyetlerinde bulunmak, öğretim elemanlarına özürlülük ile bunun getirdiği sınırlılıkları ve yapılması gereken düzenlemeleri anlatan ve bilgi veren doküman hazırlamak, bilinç düzeyini arttırmak, ilgililere danışmanlık hizmeti vermek, gerektiği durumlarda hizmet içi eğitim sağlamak

ç) Özürlülük alanında bilinç ve duyarlılık düzeyini artırmak için program ve projeler geliştirmek, seminer, konferans ve benzeri faaliyetler düzenlemek

d) Birimin çalışma programını hazırlamak, yürütmek, faaliyetler için gerekli bütçe ihtiyaçlarını belirlemek ve yıllık faaliyet raporunu hazırlayıp bağlı bulunduğu rektör yardımcısına sunmak,

e) Yükseköğretim kurumları özürlü öğrenci birimlerinin görev ve faaliyet alanına giren konularda konunun taraflarına yönelik yayın, doküman ve bilgilerin yer aldığı, üniversitelerde okuyan özürlü öğrencilerin sorunlarını ve isteklerini dile getirmelerine olanak sağlayan, ilgili birimle iletişimine de imkân veren bir internet sitesi oluşturmak,

f) Alınan kararların ve belirlenen stratejilerin uygulanmasını denetleme

g) Maddi güçlüğü bulunan özürlü öğrencilerin yardımcı araç gereçlerinin ücretsiz temini yönünde çalışmalarda bulunmak,

ğ) Bütün öğrencilerin adil ve doğru bir şekilde ölçme ve değerlendirmeye tabi tutulması, fırsat eşitliğini sağlamak ve eğitim sürecini özürlü öğrenciler için de anlamlı hale getirmek için; özürlü öğrencinin sınavlarla ilgili süre, mekân, materyal, refakatçi

okuyucu sağlamak ve engelin doğasından kaynaklanan farklılıklara göre alınacak gerekli tedbirleri almak, düzenlemeleri yapmak,

h) İstihdam olanakları ve mesleklere ilişkin bilgilendirme yapan bilgilendirici kitaplar hazırlanması konusunda çalışmalar yapılmasını ve bunların özürlü öğrencilere ulaştırılmasını sağlayacak tedbirler almak,

ı) Yükseköğretim programlarını kazanan özürlü öğrencileri kayıt sırasında tespit etmek,

i) Üniversite yerleşkesinin ve yerleşkede bulunan yapılar ile açık alanların özürlü öğrenciler için ulaşılabilir olmasını sağlamak.

Bunlara ek olarak, engelli öğrencilerin üniversitelerde katılacağı sınavlarla ilgili Yükseköğretim Kurulu Özürlü Öğrenci Komisyonu 25.08.2011 tarihli Yükseköğretim Genel Kurul toplantısında ise aşağıdaki kararları almıştır: (www.yok.gov.tr/documents/10279/29816/engelli_ogr.docx)

a) Sınav görevlilerinin dağıtılması sırasında, sınava katılacak engelli öğrencinin olup olmadığının göz önüne alınmasına,

b) Sınav yerlerinin belirlenmesi sırasında, bedensel engelli öğrencilerin bulunduğu derslerin sınavlarının mutlaka erişilebilir ortamlarda yapılması,

c) Engelli öğrencinin (görme engelli öğrenci) sınavının ayrı bir ortamda bir araştırma görevlisi tarafından yapılmasına, seçilen araştırma görevlisinin sınav olunan dersin bulunduğu bölümden ve o dersin kavram ve terminolojisine hakim kişiler arasından görevlendirilmesine,

d) Araştırma görevlisinin bulunmadığı durumlarda sınavın, dersi veren öğretim elemanı tarafından veya o bölümün başka bir öğretim elemanı tarafından uygulanmasına,

e) Seçilen ayrı ortamın, öğrencinin sınavla ilgili değişiklikleri öğrenebilmesi ve gereğinde soru sorabilmesi için diğer öğrencilerin sınav oldukları sınav salonuna yakın bir yede bulundurulmasına,

f) Engelli öğrenci (görme engelli) isteğine göre sınav kâğıdının Braille alfabesi veya kişinin isteği ölçüsünde büyük puntolu olarak kişiye verilmesine, bu tür konularla ilgili olarak üniversite engelli öğrenci birimleriyle işbirliği yapılmasına,

g) Raporla belgelenmiş engellilik durumlarında öğrenci talep ederse üniversite engelli öğrenci birimleriyle işbirliği ile öğrencilerin gerekirse ayrı ortamda sınava alınmasına,

h) Engelli öğrenciler için (özellikle işitme engelliler) öğrencinin ihtiyacı doğrultusunda en erişilebilir sınav formatının belirlenmesine,

ı) Raporla belirlenmiş engellilik durumlarında üniversite engelli öğrenci birimleriyle işbirliği ile öğrencilere ek süre verilmesine (engel durumuna göre) şeklinde belirlenmesine karar verilmiştir.

Bir engeli olan birey için eğitim hayatına katılmak zorlaşmakta bu durum da engellinin zaten zor olan hayatına olumsuz bir etki yapmaktadır.. Bu durumu ortadan kaldırmak için normal eğitime devam edebilecek engellilere fırsat eşitliği sağlamak bir gerekliliktir (Başbakanlık Özürlüler İdaresi, 2010),

Ülkemizde engellilerin toplumsal hayata diğer bireylerle eşit koşullar da tam ve etkin katılımlarının sağlanması ve engelliliği önleyici tedbirlerin alınması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlayan 5378 sayılı kanun 2005 yılında kabul edilmiştir. Ayrıca, yasanın ardından, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından, 2007 yılında "Engelsiz Türkiye Projesi" başlatılmış ve pek çok kuruluşun katılımıyla ülke düzeyinde yayılmıştır. Projenin amacı devletin özürlülere tanıdığı haklar ve kolaylıkların, anlaşılması ve uygulanması için çalışmalar yapmaktır.

2006 yılında kabul edilen "Yükseköğretim Kurumları Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği" gereğince, yükseköğrenim gören engelli öğrencilerin, öğrenim hayatlarını kolaylaştırabilmek için gerekli tedbirleri almak ve bu yönde düzenlemeler yapmak üzere, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığınca Engelli Öğrenci Komisyonu oluşturulmuş ve üniversitelerde engelli öğrenci birimleri kurulmaya başlamıştır. Engelli öğrencilerin yükseköğrenimde yaşadıkları problemleri tespit etmek için iletişim kurmak ve çözüm üretmek görevini üstlenen engelli öğrenci birimlerinin kurulması bu alandaki önemli adımlardan biri olmuştur (Resmî Gazete, 2010)

Engelli öğrencilerin yükseköğretimden beklentileri konusunda ise öğrencilerin temelde ayrımcılık, karar mekanizmalarına dâhil edilme, erişilebilirlik ve engelsiz üniversite, Bireysel farklılıklara saygı konularında problem yaşadıkları görülmektedir (Engelli Öğrenci Platformu Bildirisi, 2011) .

Engelli bireyin asıl ihtiyacı herkesle aynı ortamda ve eşit biçimde eğitim almak ve sosyal yaşantısını gerçekleştirmektir. Ayrıca, her engelli kişinin farklı ihtiyaçları ve farklı çözümleri bulunabilir. Bu yüzden, genel erişilebilirliğe ilişkin düzenlemelerin yanı sıra, bireylerin ihtiyaçlarına yönelik düzenlemelerin de aynı titizlikle uygulanması gerekmektedir. Sahip oldukları engel nedeniyle yaşadıkları çeşitli problemleri aşarak yükseköğrenime kadar başarıyla gelen bu öğrencilere hak ettikleri imkânları vermek hem öğrenim hayatları, hem mezuniyet sonrasındaki hayat kalitesi ve başarıları açısından büyük önem taşımaktadır.

Öğrencilerin ders kaynaklarına ve notlarına ulaşması ve kullanması, sınavlarda engel durumuna uygun olarak çözümler oluşturulması, kütüphane kaynaklarına erişimlerinin sağlanması konusunda üniversitelerin gerekli insan kaynağı ve fiziki koşulların iyileştirilmesi

ile ilgili bir strateji belirlemesi ve çözüm odaklı yaklaşması gerekmektedir. Örneğin öğrencinin ders ile ilgili kitap ve kaynaklara ulaşamaması nedeniyle bir dersten muaf tutulması engelli öğrenci için bir çözüm değildir. Amaç; öğrencinin mezun olduğunda diğer mezun akranlarıyla aynı yeterlilik ve donanım düzeyinde olmasıdır. Engelli öğrencilerin bir sonraki adımda yaşadıkları istihdam sorunlarını azaltmak için iyi bir üniversite eğitimi almaları konusunda üniversitelerimiz öncelikli sorumludur.

Öte yandan, engelliler açısından, engelin fiziksel yönleriyle baş etmek, toplumda engel nedeniyle uğranılan ayrımcılık ve baskı ile başa çıkmaktan çok daha kolaydır (Fine ve Asch,1988).

Bu bağlamda, özürlülerin toplumdan dışlanarak, yalıtılmış bir şekilde yaşamlarını sürdürmeleri bir ayrımcılık olarak değerlendirilmektedir. Özellikle üniversite öğrencisi olarak aramıza katılan engelli bireyler engelleri ile nasıl yaşaması gerektiğini bilen bilinçli bireylerdir. Eğer onlara sağlıklı bir iletişim ortamı, önyargısız bir sosyal ortam (akran ve öğretim üyesi desteği) ve fiziksel koşullar sağlanırsa her biri yüksek akademik başarıyla mezun olabilecektir. Üniversite hayatında yer alan engelsiz bireylerin her birinin engelli arkadaşlarını tanımaları, olduğu gibi kabul etmeleri ve normal arkadaşlık ilişkileri geliştirmeleri de önemli bir konudur. İleride toplumun bir ferdi, anne-baba, kariyer sahibi olma potansiyeli taşıyan her bir öğrencimiz için üniversite eğitim öğretim hayatı doğru tutum ve davranışları geliştirmek için bir fırsattır. Bu bilinçle hareket ederek, engelli öğrencilerin mevcut engelli öğrenci algısını öğrenmek gerekmektedir.

Engelli öğrencilerin üniversite eğitimine, diğer engelsiz öğrenciler gibi eşit olanaklarla katılmasını sağlamak için öncelikle engelli öğrencilerimizin yaşadığı güçlüklerle ilgili düşüncelerine ve önerilerine kulak vermek gerekmektedir. Öte yandan yeni bir meslek kazanmak üzere olan üniversite hayatında bir arada oldukları engelsiz öğrencilerimizin engelli akranları konusundaki algılarını ortaya çıkarmak da önemli bir konudur. Toplumsal hayatta engelleri nedeniyle ayrımcılık, önyargı ve eşitsizlik gibi problemler yaşayan engelli öğrencilerin benzer problemleri üniversite hayatında yaşamasını engellemek gerekmektedir. Bu problem üniversite aşamasında tespit edildiği ve çözümlendiğinde ileriye dönük sosyal hayattaki yaygın etkisi çok daha olumlu olacaktır. Bu amaçla öncelikle engelli öğrenciler için kampüs yaşamındaki hayatlarında bir ne tür problemlerin var olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir. Engelli bireylerin ülkemizde toplumsal hayatın farklı alanlarında yaşadıkları fiziksel erişilebilirlik, eşitsizlik, ayrımcılık gibi olumsuzlukların azaltılması yönündeki yeni çözüm politikaların geliştirilmesine ve mevcut politikaların iyileştirilmesinde bu projenin sağlayacağı her katkı, bu araştırmanın amacına ulaştığının bir göstergesi olacaktır.

Engellilerin yakın ve uzak çevreleri de dikkate alındığında, engellilere yönelik tutumların, nüfusun önemli bir bölümünü doğrudan ilgilendirdiği görülmektedir. Engelliler genellikle

eğitim, istihdam, ulaşım ve sağlık gibi alanlarda önemli sorunlarla karşılaşmakta ve toplum içinde yer almakta zorlanmaktadır. Buna karşın insanların genellikle engelliler hakkında yanlış düşüncelere ve olumsuz duygulara sahip oldukları, dolayısıyla da yanlı davranışlarda bulundukları görülmektedir. Bunların başında da engellilere yönelik önyargılar ve ayırımcılık gelmektedir Engelliler hem genel olarak hem de özel olarak önyargılara ve ayırımcılığa maruz kalmakta ve günümüzde önyargılar ya da ayrımcılık, eskisinden farklı olarak üstü örtülü biçimlerde ortaya çıkmaktadır (Deal, 2007).Dolayısı ile özürlüler çok çeşitli kanallardan, dolaylı ya da doğrudan olumsuz tutumların nesnesi olmaktadırlar. Bu olumsuz tutumların, önyargıların ve ayrımcılığın önlenmesine yönelik tedbirlerin alınmasına, tutum değiştirme programlarının oluşturulmasına ve bunların hayata geçirilmesine ihtiyaç vardır.

7.2. İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Gökçe ve arkadaşları (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin engelli bireylere karşı tutum ve davranışlarını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma kesitsel tipte bir çalışma olup, 2015 Şubat Mart ayında İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerine yapılmıştır. Çalışmanın yapıldığı dönemde İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde bulunan 1298 öğrenci için minimum örneklem büyüklüğü formülü hesaplanmıştır. Araştırmaya 658 kişi katılmıştır. Veri toplama gözlem altında anket tekniği ile yapılmış olup, çalışmada Dökmen Z. Tarafından 2000 yılında geliştirilen Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmaya göre; tıp fakültesi öğrencilerinin engelli bireylere yönelik olumlu tutumlarının olduğu görülmektedir. Genç yaş, kız cinsiyet, çekirdek aile ve çok kardeş olmak daha olumlu tutuma neden olmuştur. Toplumun her kesimiyle yakın ilişkide bulunan tıp fakültesi öğrencilerinin mesleki eğitimlerine ek olarak engelli bireylere olan tutumunu daha olumlu hale getirecek müfredat programlarının arasına yerleştirilebilecek sosyal faaliyetler planlanması gerekliliği çalışma sonucunda ortaya çıkan en önemli sonuçtur

Alkan ve Şat(2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Hitit Üniversitesi farklı engel çeşitleri ve düzeylerindeki engelli öğrencilerin yükseköğretimlerinin önündeki engelleri kaldırmak için, ildeki tüm ilgili paydaşları da olabildiğince dahil ettiği bir sinerji ile çalışmalar gerçekleştirdiklerini belirtmektedir. Çalışmalarında "Engelsiz Üniversite" idealini; engellilere yönelik fiziksel erişilebilirlik düzenlemeleri, düzenledikleri konferanslar, üniversite içerisinde engellilere özel sunulan kütüphane hizmetleri, kent üniversite işbirlikleri ile sağlamadıklarını belirtmektedirler.

Bülbül (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada görme engelli olup fizik gibi zor olduğu düşünülen bir alanda mezun olan bireyle "özel durum çalışması" gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla elde edilen veriler de bahsedilen sıra dışı durumu gündeme getirmek için seçilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiş ve cevaplar kodlanmış, kategoriler ve temalar oluşturulmuştur. Araştırma

sonucunda ailelerin çocuklarının sahip olduğu görme engeli sebebiyle onların geleceklerine yönelik olarak çevre, eğitim ve istihdam gibi temel konularda önemli kaygılara sahip oldukları ve bu konuda devletten ve toplumdan bazı beklentileri olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada, ailelerin rahatsızlık duydukları durumları ve yaşadıkları kaygıları en aza indirebilmek için yapılması gerekenler irdelenmiş ve bu konuda çeşitli öneriler ortaya koyulmuştur.

T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığınca 2009 yılında gerçekleştirilen "Toplum Özürlülüğü Nasıl Anlıyor" başlıklı projede Örneklem seçiminde Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) ile işbirliği yapılmış ve Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan 18 yaş üstü özürlü ol mayan bireylerden Türkiyeyi temsil eden 79 ilde, adrese dayalı 3485 hanede ve 18 yaşından büyük ve özürlü olmayan 4144 kişi çalışmaya dâhil edilmiştir. Özürlülere Yönelik Tutum Ölçeği (ÖYTÖ), toplumun özürlülere yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla araştırma ekibi tarafından bu araştırma için özel olarak geliştirilmiştir. Ölçek, beş dereceli likert türü bir ölçektir. Bu çalışmaya göre; Özürlülere yönelik olumlu tutuma sahip olanların oranları, olumsuz tutuma sahip olanlardan daha fazladır. Genç yaştakilerin özürlülere yönelik tutumları daha olumludur. Kadınlar ve erkekler arasında özürlülere yönelik tutumlar bakımından farklılık bulunma maktadır. Bekârların özürlülere yönelik tutumları evlilerin tutumlarından daha olumludur. Özürlülerin topluma katılımlarının, toplumun aktif bir üyesi olmalarının önündeki en büyük engelin toplumun ön yargıları olduğuna inanılmaktadır. Özürlünün yaşamını kolaylaştıracak eğitim, donanım, istihdam, fiziki çevreye ve bilgiye ulaşım gibi sosyal destekler ise diğer engeller olarak tanımlanmıştır(Kaner, Öğülmüş, Büyüköztürk Ve Dökmen, 2009.)

Girli ve arkadaşları(2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise engelli bireylere karşı Dokuz Eylül Üniversitesi'nde okuyan engelli olmayan öğrenciler tarafından görüntülenen tutum ve davranışlarını incelenmesi ve engelli öğrencilere karşılaştıkları ayrımcılık türleri ile ilgili algılarının belirlenmesi için 1766 öğrenci ile bir çalışma yürütülmüştür. Özürlülüğe dayalı ayrımcılığı belirlemek için hazırlanan anket verilerine göre araştırmaya katılan öğrencilerin,% 62,6'sı 'Türkiye'de özürlülerin toplumun diğer üyelerinden daha fazla ayrımcılığa maruz kaldığı maddesine katılmaktadırlar. Bu çalışmaya katılan öğrencilerin yaklaşık% 50'si, Türkiye'de engelli bireylere karşı ayrımcılığın 10 yıl öncesine göre azaldığına inanmaktadır. Öğrencilerin çoğunluğu 'engelli insanlara yönelik yasal düzenlemeler hakkında ve engelli insanlara karşı ayrımcılığın Türk Ceza Kanunu kapsamında bir suç olup olmadığı konusunda bilgi sahibi değildir.

Morina ve arkadaşları (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada İspanyol Ekonomi İspanyol Bakanlığı tarafından desteklenen büyük bir araştırma projesinin bir parçası olan, "Engelli Öğrenciler Tarafından Belirlenen Üniversite Bariyerleri ve Destekleri" isimli

(University Barriers and Aids Identified by Students with Disabilities) projenin kısmı sonuçlarına yer verilmektedir. Farklı engellere sahip 44 öğrenci ile yürütülen çalışma sonuçlarına göre fakülteler, engelliliğe karşı olumlu bir tutum göstermelidir ve standart derslere yeni teknolojileri kullanarak alternatif yöntemler getirmelidir. Engelli ihtiyaçlarına uygun şekilde yeni teknolojilerle ortamı uygun hale getirecek, adaptasyonu sağlayacak kişilere ihtiyaç bulunmaktadır. Çalışmada sunulan bulgular arasında, öğrenciler tarafından belirlenen engellerin bir kısmı (geniş ders konusu, katı öğretim yöntemleri, öğrencilerle uzak ilişki) engellilik ile ilgili değildir ve tüm öğrencileri etkileyen bir konudur. Bu konulardaki düzelme tüm öğrencilere fayda sağlayacaktır.

Engelli Öğrenciler ile ilgili Fakülte farkındalık çalışmasında Massachusetts Üniversitesi'nde 422 fakülte, 11 dekan, bölüm başkanları ve yöneticiler ile engelli öğretim bilincini belirlemek için anket yapılarak görüşme sağlanmış ve yapılmıştır. Çalışmanın yapıldığı dönemde, engeli belgelenmiş üniversitede hizmet alan ile yaklaşık 425 kişi bulunmaktadır. Fakültelerin yüzde 77'si geçen 4 yıl boyunca beş veya daha az engelli öğrenciyle öğretim yaptığını belirtmiştir. Fakülteler ancak engeli açıkça ortada olan veya engelini açıklayan öğrencileri daha kolay fark etmektedirler. Fakülteler; engelli öğrencileri daha iyi anlamak için hizmet servisi olarak engelliler ile ilgili fakülte el kitapçığında, kampüs gazetesinde olanak sağlanmasını istemektedirler (Baggett, 1994)

Burcu(2002) tarafından Hacettepe Beytepe kampüsünde öğrenim gören 7 görme özürlü, 2 bedensel özürlü olmak üzere toplam 9 öğrencinin katıldığı bir araştırma çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışma, üniversite okuyan özürlü gençlerin sosyal çevrede ne tür problemler yaşadığını belirlemek için nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. Veriler görüşme ve odak grup toplantıları ile toplanmıştır. Görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışmanın iki temel kategorisi bulunmaktadır: Özürlü öğrencilerin üniversitede yaşadığı sorunlar ve üniversiteden beklentiler.

Sorunlar başlığı altında özellikle samimi arkadaşlıklar geniş arkadaş çevreleri oluşturma konusunda sorunlar yaşandığı ve kampüsteki özürlü gençler arasında etkileşimleri oldukça az olduğu görülmektedir.

Öğrenciler dersi kayıt etme isteği ve sınavların yapılması hususunda sıkıntılar yaşanmaktadır Derslerde ses kayıt cihazının kullanılamaması, sınavlarda bir yardımcı bulmak zorunda kalmak ve bu konuda yaşanan problemler öğrencileri zor durumda bırakmaktadır.

Kampusun fiziksel konumu ile özellikle görme engelli gençler özellikle derslikleri-laboratuvarları, öğretim üyelerinin odalarım vb. bulmada, kantin ve yemekhanenin kolay ulaşılabilir bir noktada olmaması nedeniyle buralara ulaşım konusunda önemli güçlükler çekmektedirler

Beklentiler başlığı altında:

- Özürlüye yönelik sosyolojik-psikolojik ve fiziksel hazırlayıcı rehabilitasyon birimleri
- Üniversitelerde özürlüye yönelik sosyolojik-psikolojik ve fiziksel hazırlayıcı rehabilitasyon birimleri
- Üniversitenin fiziksel konumu düzenlenirken özürlü öğrencilerin düşünülmesi (binalar, derslikler, yollar, kaldırımlar, merdivenler)
- Boş zamanları değerlendirme mekânlarının artırılması
- Anlayışlı-hoşgörülü-kolaylaştırıcı yaklaşımlar, açık iletişimin kurulabileceği ortamlar
- İş imkânlarına yönelik bağlantıların oluşturulması
- Pratiğe yönelik-uygulamalı eğitim
- Tüm öğrencilerin bütünleştirilmesine yönelik faaliyetler
- Özürlü öğrencilerin derslere/tartışmalara katılmasının teşvik edilmesi
- Birey olarak özürlü öğrencilere ilginin ve değer verildiğinin gösterilmesi, sorun ve ihtiyaçlara duyarlı olunması
- Bilgi üreten-bilgi kullanımı açısından yeterli ortamların sağlanması, araştırmaya teşvik edilmesi
- Spor faaliyetlerinin özürlü öğrencileri de dikkate alarak geliştirilmesi
- "Başarılı olabilirsin" yaklaşımıyla özürlü öğrencinin kendine güveninin artırıl- ması ve topluma hazırlanması

Ancak, bireyin çeşitli nedenlerle birlikte yaşamak zorunda kaldığı bozukluklar-özürler, insanın biyolojik doğasından çok varlığını sürdürdüğü sosyal alanda, diğer insanlarla birlikte iken anlam kazanmaktadır. Doğuştan ya da daha sonra kazanılmış özürlülüğün sosyal anlamı bireyin özürlülüğüne yönelik tepkilerine, o anki durumuna ve geleceğine nasıl baktığına, özürlülüğün bireyin yaşamını nasıl etkilediğine ve toplumun özürlülüğe bakış acısında şekillenmektedir. Bu sosyal anlam toplumdan topluma değişiklik gösterebilir.

Subaşıoğlu (2008) tarafından yapılan çalışmada kütüphanecileri yetiştiren ülkemiz Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinin engelli farkındalıklarının eğitim programlarına yansıyan yönlerini saptanmaya çalışılmıştır. Dersleri veren öğretim üyelerinin Bilgi ve Belge bölümlerinde engelliler konusunun mevcut derslerde büyük oranda içselleştirildiği, engelli bireyler dikkate alınarak ders içeriklerinde ilgili derse uygun anlatım, faaliyet ve proje uygulamalarına değinildiği görülmektedir. Ancak nüfusumuzdaki engelli birey sayısı göz önüne alındığında bilgi hizmetleri konusunda yetersizlikler bulunduğu görülmektedir. Bilgi ve belge bölümlerindeki öğrenciler engelli bireylere sunulan uyarlanmış teknolojiler (örneğin ekran okuma programları, Braille girdi/çıktı donanımları gibi) konusunda da bilgilendirilmelidir. Bölümler, engel türleri için uyarlanmış laboratuvarlar kurarak geleceğin kütüphanecilerine teknolojik gelişmelere bağlı bilinçli eğitim verebilecektir. Ayrıca öğrenciler, öncelikle, tıbbi model (Bu insanların neyi eksik) yerine sosyal modeli (Bu insanları hizmetlerimizden

yararlanmaktan alıkoyan engelleri nasıl ortadan kaldırırız) anlayışını benimseyecek biçimde eğitmelidirler.

Emiroğlu (2008) tarafından yapılan çalışmada, üniversitede görme engelli öğrenciler için bilişim önerileri yer almaktadır. Çalışmada; Editör programlar, Metin seslendirici, Ekran okuyucu gibi araçlar sayesinde bilgisayar teknolojilerinden görme engelli öğrencilerin daha rahat faydalanmasına dair öneriler yer almaktadır. Görme engelli öğrencilere, engelli haklarından yararlanma bilincinin verilmesi gerekmektedir. Üniversiteye kadar gelen görme engelli öğrencilerin daha önceki akademik yaşamlarının da gözden geçirilerek, üniversitelerde engelli öğrenci sayılarından ziyade verilen hizmet ve öğrencinin psikolojisinin göz önünde bulundurulması amaç olmalıdır.

Fuller ve arkadaşları (2004) tarafından gerçekleştirilen çalışma UK'da 173 engelli üniversite öğrencisinin öğrenme ve değerlendirmeye ilişkin istatiksel analizini ve nitel yorumlarını içermektedir. Bu analiz eşitlik sağlama ve gerekli personel gelişimi konusunda ileriye yönelik çalışmalar yapmak için gerekmektedir. Öğretmenlerin hızlı konuşması, kullandıkları görseli çok hızlı değiştirmesi, odaklanma problemleri sonucu öğrencilerin not almakta yaşadığı sorunlar en belirgin sorunlardandır. Öğrencilerin %44'ü engellerinin derslerdeki öğrenmede sınırlama etkisini yaptığını bildirmiştir. Neredeyse tüm öğrencilerin birden fazla engeli bulunmaktadır, üçte ikisi disleksi ve bu öğrencilerin yarıdan fazlası sağır veya işitme problemi bulunmaktadır. Öğrencilerin %34'ü yazılı yapılan değerlendirmelerde güçlük çektiklerini bildirmişlerdir. Öğrencilerin %30'u sınavların engelleriyle ilgili bir soruna neden olduğunu, kendilerini sınırlandırdığını bildirmektedir. Sözlü sınavlar için bu oran %12'dir.

7.3. PROJENİN AMACI

Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesine göre "Özürlülük durumunun, yoksunluğu olan kişilerin topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını engelleyen tutumlardan ve çevre koşullarının etkileşiminden kaynaklandığı gerçeğini kabul etmektedir. Buna göre sorun engelli birey değiş çevrenin tutumu ve çevre koşullarının bireye uygun olmamasıdır. , "Özürlüler için fırsat eşitliği sağlanmasına yönelik ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde politikaların, planların, programların ve eylemlerin geliştirilmesi, tasarlanması ve değerlendirilmesine yönelik çalışmalar çok önemlidir. Bu proje ile 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun Ve Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesinde de yer verildiği gibi engelli bireylerden üniversite öğrencilerinin kampüs hayatındaki durumunu ortaya koyarak diğer öğrenciler ile birlikte eşit koşullarda tam etkin öğrenim görecekleri bir öğrenme ortamını sağlanmasına katkıda bulunmak ve diğer öğrencilerin engelli öğrencilere karşı olan algılarını ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Bununla birlikte engelli öğrencilere yönelik olumlu yaklaşımların ve toplumsal farkındalığın artırılması da projenin amaçlarındandır.

Araştırmanın temel amacı; kampüs yaşamında engelli öğrencilerin (bedensel, görme, konuşma ve işitme) karşılaştıkları güçlüklerin ve sınıf arkadaşlarının bu güçlüklere karşı görüşlerinin belirlenerek öneriler sunulmasıdır. Alt amaçları ise;

Marmara Üniversitesi'nde öğrenim gören engelli öğrencilere ilişkin fiziksel erişilebilirlik sorunları, akran ilişkileri ve eğitim-öğretim faaliyetleri gibi farklı boyutlarda yaşanan güçlüklere ait tespitlerin gerçekleştirilmesi

Sınıfında engelli öğrenci bulunan engelsiz öğrencilerin, engelli sınıf arkadaşları ile ilgili görüşlerinin belirlenmesidir.

Ayrıca araştırma sonucunda, engelli öğrencilerin yaşadığı güçlüklerin saptanması ve çözümü için öneriler sunulması da amaçlanmaktadır.

7.4. PROJENİN ÖNEMİ

Bu proje ile 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ve Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesinde engelli bireylerin sahip olması gereken temel haklar ve öngörülen toplumsal tutumların sağlanmasına yönelik bir katkı yapılması hedeflenmektedir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular, engelli öğrencilerin diğer öğrenciler ile eşit bir ortamda üretken ve bağımsız olmalarını sağlayacak eğitim ortamının oluşturulması ile ilgili plan, strateji ve politikalara kaynak sağlayacaktır.

Ayrıca engelli öğrencilerin iyi bir üniversite eğitimi alabilmeleri için sağlıklı akran ve öğretim üyesi iletişimi kurabilecekleri bir ortamın sağlanması gerekmektedir. Engelli bireyler için; örneğin görme engeli fiziksel bir özürken toplumdaki yanlış önyargı ve ayrımcı uygulamalar ise sosyal bir engeldir. Dolayısıyla bu örnekteki görme engelli bir insan için asıl sorun körlüğün bizzat kendisi değil, bu alandaki toplumda mevcut olan yanlış önyargılar, ayrımcı uygulamalar ve sağlanan olanakların yetersizliğidir (Emiroğlu, 2008). Diğer engel durumları için de benzerlik söz konusudur. Öte yandan, engelliler açısından, engelin fiziksel yönleriyle baş etmek, toplumda engel nedeniyle uğranılan ayrımcılık ve baskı ile başa çıkmaktan çok daha kolaydır (Fine & Asch, 1988) Bu bağlamda, özürlülerin toplumdan dışlanarak, yalıtılmış bir şekilde yaşamlarını sürdürmeleri bir ayrımcılık olarak değerlendirilmektedir. Engelli üniversite öğrencilerine sağlıklı bir iletişim ortamı, önyargısız bir sosyal ortam (akran ve öğretim üyesi desteği) ve fiziksel koşullar sağlanırsa her biri yüksek akademik başarıyla mezun olabilecektir. Üniversite hayatında yer alan engelsiz bireylerin her birinin engelli arkadaşlarını tanımaları, olduğu gibi kabul etmeleri ve normal arkadaşlık ilişkileri geliştirmeleri de önemli bir konudur. İleride toplumun bir ferdi, anne-baba, kariyer sahibi olma potansiyeli taşıyan her bir öğrencimiz için üniversite eğitim öğretim hayatı doğru tutum ve

davranışları geliştirmek için bir fırsattır. Bu bilinçle hareket ederek, engelsiz öğrencilerin engelli öğrenci algısını da öğrenmek gerekmektedir.

7.5. SAYILTILAR

- Araştırmanın örneklemini oluşturan engelli ve engelsiz öğrenciler ile yapılan görüşmede sorulacak sorulara verecekleri yanıtların samimi, onların gerçek düşüncelerini yansıttığı varsayılmaktadır.

7.6. SINIRLILIKLAR

- Araştırma 2015-2016 Eğitim-Öğretim yılında kayıtlı olan öğrencilerle sınırlıdır.
- Araştırma ulaşılabilen literatürle ve engelli öğrencilerin sınıf arkadaşlarına uygulanan anketteki 32 ifade ile sınırlıdır.
- Araştırma ulaşılabilen engelli öğrencilerle sınırlıdır.

8. DENEL BÖLÜM (YÖNTEM)

8.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırmada, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma model ve karma modellerden olan; eş zamanlı eşit statülü tasarım (Baki ve Gökçek, 2012, s.10) kullanılmıştır.

Nicel verilerin toplanmasında ise var olan durumun olduğu gibi ortaya konmasını sağlayan betimsel tarama modeli kullanılmıştır.

8.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini 2015-16 eğitim-öğretim yılında Marmara Üniversitesinde öğrenim gören engelli ve engelsiz öğrenciler, örneklemini ise bu evrenden tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiş 661 engelsiz, 13 engelli öğrenci oluşturmuştur. Nicel verilerin toplanmasında küme örnekleme, nitel verilerin toplanmasında ise amaçlı benzeşik örnekleme yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırmaya 661 engelsiz, 13 engelli öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilere ilişkin demografik bilgiler Tablo 1 ve Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Engelli Öğrencilere İlişkin Demografik Bilgiler

		f	%
Cinsiyet	Kadın	7	53.8
	Erkek	6	46.2
	TOPLAM	13	100
Yaş	19-20	6	46.2
	21-22	4	30.8
	23-24	1	7.7
	27-28	1	7.7
	31 ve üzeri	1	7.7
	TOPLAM	13	100
Fakülte	Atatürk Eğitim	8	61.5
	Teknoloji	3	23.1
	Fen Edebiyat	1	7.7
	Sosyal Bilimler MYO	1	7.7
	TOPLAM	13	100
Bölüm	Sanat tarihi	1	7.7
	Müzik öğretmenliği	3	23.1
	Edebiyat öğretmenliği	1	7.7
	Elektrik-elektronik mühendisliği	2	15.4
	Bilgi belge yönetimi	1	7.7
	Coğrafya öğretmenliği	1	7.7
	Mekatronik mühendisliği	1	7.7
	Sosyal bilgiler öğretmenliği	2	15.4
	Muhasebe	1	7.7
	TOPLAM	13	100

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Engelsiz Öğrencilere İlişkin Demografik Bilgiler

		f	%
Cinsiyet	Kadın	423	64.0
	Erkek	238	36.0
	TOPLAM	661	100
Yaş	18-20	314	47.5
	21-23	287	43.4
	24 yaş ve üzeri	60	9.1

	TOPLAM	661	100
Fakülte	Mühendislik	35	5.3
	Atatürk Eğitim	115	17.4
	Teknoloji	68	10.3
	İktisat	36	5.4
	Fen Edebiyat	228	35.4
	Hukuk	134	20.3
	İlahiyat	45	6.8
	TOPLAM	661	100
Bölüm	Makine mühendisliği	3	0.5
	Türkçe öğretmenliği	49	7.4
	Müzik öğretmenliği	25	3.8
	Elektrik-Elektronik mühendisliği	37	5.6
	Mekatronik mühendisliği	32	4.8
	İktisat	170	25.7
	Bilgisayar mühendisliği	77	11.6
	Mütercim-tercümanlık	33	5.0
	Bilgi belge yönetimi	98	14.8
	Tarih öğretmenliği	39	5.7
	Biyoloji öğretmenliği	38	5.7
	Sanat tarihi	20	3.0
	İngilizce öğretmenliği	40	6.1
	TOPLAM	661	100

8.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada nicel verilerin toplanmasında engelli öğrencilerin engelsiz sınıf arkadaşlarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla hazırlanan anket maddeleri oluşturulmadan önce sınıfında engelli öğrenci olan 60 kişilik bir öğrenci grubuna engelli arkadaşlarıyla ilgili olarak düşünceleri, iki tane açık uçlu soru ile sorulmuş buradan elde edilen verilerden ve konuyla ilgili literatür taramasından anket maddeleri oluşturulmuştur. Anketin kapsam ve görünüş geçerliliğinin sağlanması amacıyla anket üç alan uzmanı tarafından incelenmiştir. Daha sonra 30 kişilik pilot bir gruba uygulanmış, alınan geri bildirimler doğrultusunda yeniden düzenlenerek son halini almıştır. Anket iki bölümden oluşmuştur. İlk bölümde anketi cevaplayan öğrencilere ilişkin demografik bilgiler (cinsiyet, yaş, sınıf, fakülte, bölüm, anne-babanın eğitim durumu ve mesleği), ikinci bölümde ise engelsiz öğrencilerin engelli

öğrencilere ilişkin bakış açılarının belirlenmesi amacıyla 32 ifade yer almıştır (EK 1). Bu ifadelere verilen cevaplamalarda kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum olmak üzere 4'lü likert kullanılmıştır.

Engelli öğrencilere ilişkin nitel verilerin toplanmasında da yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır (EK 2). Formun ilk bölümünde öğrenciye ait cinsiyet, öğrenim bilgileri, anne-babanın eğitim durumu ve engeli ile ilgili kişisel sorulara yer verilmiştir. İkinci bölümünde ise bireyin gündelik hayatta kampüs içindeki yaşantısındaki davranış, deneyim ve eylemlerini ortaya çıkarmak amaçlı deneyim ve davranış sorularına, bireyin görüşleri ve herhangi bir şey hakkında (örneğin kampüs içinde karşılaştıkları zorluklarla ilgili) ne düşündüğünü ortaya çıkarmak amaçlı görüş sorularına ve bireyin bir durumla ilgili bilgisi düzeyini ortaya çıkarmak amaçlı bilgi sorularına yer verilmiştir.

8.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Engelli öğrencilere ilişkin veriler toplanmadan önce Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Etik Kurul izni (EK 3) alınmıştır. Daha sonra araştırmacılar tarafından her bir engelli öğrenciyle görüşme yapılmış ve izinleri doğrultusunda ses kayıtları alınmıştır. Aynı zamanda araştırmacılar tarafından sınıfında engelli öğrenci bulunan engelsiz öğrencilere de anket uygulanmıştır.

8.5. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmadan elde edilen nitel verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir, yorumlanır ve görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir, bunun için elde edilen veriler önce sistematik ve açık bir şekilde betimlenir, daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve bir takım sonuçlara ulaşılır (Altunışık ve diğerleri, 2001; Yıldırım ve Şimşek, 2005, s.224). Araştırmada nitel verilerin analizinde şu adımlar izlenmiştir: Görüşme verileri analiz edilemeden önce ses kayıt cihazı ile kaydedilne13 tane görüşme verilerinin dökümü ve kontrolü yapılmıştır. Ses kaydı yapılmadan önce araştırmanın amacı katılımcılara açıklanmış ve kayıt için izin alınmıştır. Döküm sırasında her bir konuşma olduğu gibi bir forma yazılmıştır. Verilerin analizi dört aşamadan oluşmaktadır. İlk olarak betimsel analiz için kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur ve böylece verilerin hangi temalar altında sunulacağı belirlenmiştir. İkincil olarak veriler işlenmiştir ve genel çerçeveye göre elde edilen veriler okunarak düzenlenmiştir. Üçüncül olarak bulguların tanımlanmıştır. Bu aşamada düzenlenen veriler tanımlanmıştır ve gerekli olan yerlere doğrudan alıntılar yapılmıştır. Son olarak ise

bulgular yorumlanmış ve tanımlanan bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve açıklanması yapılmıştır.

Nicel verilerin analizinde ise ankette yer alan her bir ifadeye ilişkin yüzde ve frekans değerleri ile yaş ve cinsiyet bağımsız değişkenleri ile anket ifadeleri arasında 0.05 anlamlılık düzeyinde ki-kare testi uygulanmıştır.

9. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen nicel ve nitel veriler iki başlık altında sunulmuştur.

9.1. Nicel Verilere İlişkin Elde Edilen Frekans, Yüzde Bulguları ve Yorum

Bu bölümde anketle elde edilen verilere ilişkin frekans ve yüzde dağılımları tablolaştırılarak sunulmuştur.

Tablo 3. "Üniversite dışında engelli bir arkadaşınız var mı?" Sorusu Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Evet	168	25,4
	Hayır	493	74,6
	Toplam	661	100,0

Tablo 3. İncelendiğinde; araştırmaya katılan öğrencilerin %74.6'sının üniversite dışında engelli bir başka arkadaşının olmadığı, %25.4'ünün ise olduğu görülmektedir. Bu bulgulardan da araştırmaya katılan öğrencilerin yarıdan fazlasının üniversite dışında engelli arkadaşının olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 4. "Şimdiye kadar engellilerle ilgili sempozyum, kulüp, dernek, engelli haftası vb. faaliyetlere katıldınız mı?" Sorusu Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Evet	203	30,7
	Hayır	458	69,3
	Toplam	661	100,0

Tablo 4. İncelendiğinde; araştırmaya katılan öğrencilerin; %69.3^ünün şimdiye kadar engellilerle ilgili sempozyum, kulüp, dernek, engelli haftası vb. herhangi bir faaliyete katılmadığı, %30.7'sinin ise katıldığı görülmektedir. Bu bulgulardan da araştırmaya katılan

öğrencilerin yarıdan fazlasının şimdiye kadar engellilerle ilgili bir faaliyete katılmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 5. "Sınıfınızda kaç tane engelli öğrenci olduğunu biliyor musunuz?" Sorusu Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Hayır	240	36,3
	Evet	5	,8
	Evet, ama hangi engeli olduğunu bilmiyorum	111	16,8
	Evet, hangi engeli olduğunu biliyorum.	305	46,1
	Toplam	661	100,0

Tablo 5. İncelendiğinde; "sınıfınızda kaç tane engelli öğrenci olduğunu biliyor musunuz" sorusuna araştırmaya katılan öğrencilerden %36.3'ünün hayır, %0.8'inin evet, %16.8'inin bildiği ancak hangi engeli olduğundan haberdar olmadığı, %46.1'inin ise ne tür bir engeli olduğunu bildiği şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Bu bulgulardan da araştırmaya katılan öğrencilerin 63.7'sinin yani yarıdan fazlasının sınıfında bulunan engelli öğrencinin varlığından haberdar olduğu söylenebilir.

Tablo 6. "Şimdiye kadar engellilerle ilgili herhangi bir sorumluluk projesine katıldınız mı?" Sorusu Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Evet	76	11,5
	Hayır	585	88,5
	Toplam	661	100,0

Tablo 6. İncelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin; %11.5'inin şimdiye kadar engellilerle ilgili herhangi bir sorumluluk projesine katıldığı, %88.5'inin ise katılmadığı görülmektedir. Bu bulgulardan da araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun şimdiye kadar engellilerle ilgili herhangi bir sorumluluk projesine katılmadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 7. "Üniversitenizde engelli öğrenci birimi var mı?" Sorusu Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Evet	152	23,0
	Hayır	13	2,0
	Bilgim yok	496	75,0
	Toplam	661	100,0

Tablo 7. İncelendiğinde; araştırmaya katılan öğrencilerin %23'ünün üniversitedeki engelli biriminden haberdar olduğu, %2'sinin haberdar olmadığı, %75'inin ise bu konuda herhangi bir bilgisinin olmadığını belirttikleri görülmektedir. Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %77'sinin üniversitedeki engelli biriminden varlığından haberdar olmadıkları söylenebilir.

Tablo 8. "Engelli sınıf arkadaşlarınızla tanıştınız mı?" Sorusu Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Hayır	360	54,5
	Evet, önce kendisi benimle iletişim kurdu	46	7,0
	Evet, önce ben iletişim kurdum	137	20,7
	Evet, engelsiz diğer sınıf arkadaşlarım tanıştırdı	35	5,3
	Evet, engelli diğer sınıf arkadaşım tanıştırdı	3	,5
	Evet, yardım etmek isterken tanıştık	55	8,3
	Evet, diğer	25	3,8
	Toplam	661	100,0

Tablo 8. İncelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin: 54.5'inin sınıfındaki engelli öğrenciyle tanışmadığı, %45.6'sının ise tanıştığı görülmektedir. Tanışan öğrencilerin tanışma nedenleri incelendiğinde ise; %7'sinin önce engelli öğrencinin iletişim kurduğu için tanıştığını, %20.7'sinin önce kendilerinin iletişim kurarak tanıştığını, %5.3'ünün engelsiz diğer sınıf arkadaşları aracılığıyla tanıştıklarını, %0.5'inin engelli diğer sınıf arkadaşlarının tanıştırdığını, %8.3'ünün yardım etmek isterken tanıştığını, %3.8'inin ise diğer nedenlerle tanıştığını belirttikleri görülmektedir. Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin yarıdan fazlasının (%54.5) sınıfındaki engelli öğrenciyle tanışmadığı söylenebilir.

Tablo 9. "Engelli arkadaşlarınızla iletişime geçmek için bir rehberlik hizmeti almak ister misiniz?" Sorusu Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Evet	295	44,6
	Hayır	366	55,4
	Toplam	661	100,0

Tablo 9. İncelendiğinde; "engelli arkadaşlarınızla iletişime geçmek için bir rehberlik hizmeti almak ister misiniz?" sorusuna öğrencilerin %44.6'sının evet, %55.4'ünün ise hayır şeklinde cevap verdiği görülmektedir. Bu bulgular da araştırmaya katılan öğrencilerin yarıdan fazlasının (%55.4) bu konuda herhangi bir rehberlik hizmeti almak istemedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 10. "Engelli öğrencilerin engelsiz öğrencilerle aynı ortamda eğitim almalarını doğru bulmuyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	360	54,5
	Katılmıyorum	187	28,3
	Katılıyorum	71	10,7
	Kesinlikle katılıyorum	43	6,5
	Toplam	661	100,0

Tablo 10. İncelendiğinde "engelli öğrencilerin engelsiz öğrencilerle aynı ortamda eğitim almalarını doğru bulmuyorum." İfadesine araştırmaya katılan öğrencilerin;.%54.5'inin kesinlikle katılmadığı, %28.3'ünün katılmadığı, %10.7'sinin katıldığı, %6.5'inin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %82.8'inin engelli öğrencilerin engelsiz öğrencilerle aynı ortamda eğitim almalarını doğru buldukları, %17.2'sinin ise doğru bulmadıkları söylenebilir.

Tablo 11. "Engelli arkadaşlarımla rahatlıkla iletişim kurabiliyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	18	2,7
	Katılmıyorum	98	14,8
	Katılıyorum	351	53,1
	Kesinlikle katılıyorum	194	29,3
	Toplam	661	100,0

Tablo 11. İncelendiğinde "engelli arkadaşlarımla rahatlıkla iletişim kurabiliyorum" ifadesine öğrencilerin; %2.7'sinin kesinlikle katılmadığı, %14.8' katılmadığı, %53.1'inin katıldığı, %29.3'ünün ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %17.5'inini bu ifadeye katılmadığı, %82.4'ünün ise katıldığı, diğer bir deyişle engelli arkadaşlarıyla rahatlıkla iletişim kurabildiklerini belirttikleri söylenebilir.

Tablo 12. "Engelli arkadaşlarıma ders notu konusunda yardımcı oluyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	29	4,4
	Katılmıyorum	142	21,5
	Katılıyorum	300	45,4
	Kesinlikle katılıyorum	190	28,7
	Toplam	661	100,0

Tablo 12. İncelendiğinde; "engelli arkadaşlarıma ders notu konusunda yardımcı oluyorum." İfadesine öğrencilerin %4.4'ünün kesinlikle katılmadığı, %21.5'inin katılmadığı, %45.4'ünün katıldığı, %28.7'sinin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %25.9'unun bu ifadeye katılmadığı, %74.1'inin ise katıldığı, diğer bir deyişle öğrencilerin sınıfındaki engelli arkadaşlarına ders notu konusunda yardımcı oldukları söylenebilir.

Tablo 13. "Engelli arkadaşlarımla beraber ders çalışabiliyoruz." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	46	7,0
	Katılmıyorum	175	26,5
	Katılıyorum	297	44,9
	Kesinlikle katılıyorum	143	21,6
	Toplam	661	100,0

Tablo 13. İncelendiğinde "engelli arkadaşlarımla ders çalışabiliyorum" ifadesine araştırmaya katılan öğrencilerin %7'sinin kesinlikle katılmıyorum, %26.5'inin katılmıyorum, %44.9'unun katıldığı, %21.6'sının isi kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin %33.5'inin engelli arkadaşlarıyla ders çalışamadığı, %66.5'inin ise çalışabildiği söylenebilir.

Tablo 14. "Engelli arkadaşlarımın benimle iletişim kurmaktan çekindiğini düşünüyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	214	32,4
	Katılmıyorum	311	47,0
	Katılıyorum	111	16,8
	Kesinlikle katılıyorum	25	3,8
	Toplam	661	100,0

Tablo 14. İncelendiğinde "engelli arkadaşlarımın benimle iletişim kurmaktan çekindiğini düşünüyorum." İfadesine araştırmaya katılan öğrencilerin %32.4'ünün kesinlikle katılmadığı, %47'sinin katılmadığı, %16.8'inin katıldığı, %3.8'inin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin yarıdan fazlasının (%79.4) bu ifadeye katılmadığı, %20.6'sının ise katıldığı, diğer bir deyişle engelli arkadaşlarının kendileriyle iletişim kurmaktan çekinmediklerini belirttikleri söylenebilir.

Tablo 15. "Engelli arkadaşlarımın yanımda rahatsız olduklarını düşünüyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	252	38,1
	Katılmıyorum	330	49,9
	Katılıyorum	63	9,5
	Kesinlikle katılıyorum	16	2,4
	Toplam	661	100,0

Tablo 15. İncelendiğinde "Engelli arkadaşlarımın yanımda rahatsız olduklarını düşünüyorum." İfadesine öğrencilerin %38.1'inin kesinlikle katılmadığı, %49.9'unun katılmadığı, %9.5'inin katıldığı, %2.4'ünün ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Elde edilen bulguları genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin %88'inin engelli arkadaşlarının yanlarında rahatsız olmadıklarını, %11.9'unun ise rahatsız olduklarını düşündükleri söylenebilir.

Tablo 16. "Engelli arkadaşlarımın benimle konuşurken tedirgin olduğunu düşünüyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	257	38,9
	Katılmıyorum	319	48,3
	Katılıyorum	69	10,4
	Kesinlikle katılıyorum	16	2,4
	Toplam	661	100,0

Tablo 16. İncelendiğinde "engelli arkadaşlarımın benimle konuşurken tedirgin olduğunu düşünüyorum." İfadesine araştırmaya katılan öğrencilerin %38.9'unun kesinlikle katılmadığı, %48.3'ünün katılmadığı, %10.4'ünün katıldığı, %2.4'ünün ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%87.2) engelli arkadaşlarının kendileriyle konuşurken tedirgin olmadığını, %12.8'inin ise tedirgin olduğunu belirttikleri söylenebilir.

Tablo 17. "Engelli arkadaş sayım engelsiz arkadaş sayımdan daha fazladır." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	352	53,3
	Katılmıyorum	252	38,1
	Katılıyorum	19	2,9
	Kesinlikle katılıyorum	38	5,7
	Toplam	661	100,0

Tablo 17. İncelendiğinde "Engelli arkadaş sayım engelsiz arkadaş sayımdan daha fazladır." ifadesine öğrencilerin %53.3'ünün kesinlikle katılmadığı, %38.1'inin katılmadığı, %2.9'unun katıldığı, %5.7'sinin ise kesinlikle katıldığı yönünde görüş bildirdiği görülmektedir. Bu bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin tamamına yakınının (%91.4) engelli arkadaş sayısının engelsiz arkadaş sayısından daha az, %8.6'sının ise daha fazla olduğunu ifade ettikleri söylenebilir.

Tablo 18. "Engelli öğrencilerin eğitim-öğretimi yavaşlattığını düşünüyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	425	64,3
	Katılmıyorum	177	26,8
	Katılıyorum	42	6,4
	Kesinlikle katılıyorum	17	2,6
	Toplam	661	100,0

Tablo 18. İncelendiğinde "Engelli öğrencilerin eğitim-öğretimi yavaşlattığını düşünüyorum." İfadesine öğrencilerin %64.3'ünün kesinlikle katılmadığı, %26.8'inin katılmadığı, %6.4'ünün katıldığı, %2.6'sının ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin %91.1'inin engelli öğrencilerin eğitim-öğretimi yavaşlatmadığını, %9'unun ise yavaşlattığını düşündükleri söylenebilir.

Tablo 19. "Engelli öğrencilerin engellerinin nedenleri hakkında çok fazla bilgim yok." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	91	13,8
	Katılmıyorum	214	32,4
	Katılıyorum	313	47,4
	Kesinlikle katılıyorum	43	6,5
	Toplam	661	100,0

Tablo 19. İncelendiğinde "Engelli öğrencilerin engellerinin nedenleri hakkında çok fazla bilgim yok." İfadesine öğrencilerin %13.8'inin kesinlikle katılmadığı, %32.4'ünün katılmadığı, %47.4'ünün katıldığı, %6.5'inin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin %46.2'sinin engelli öğrencilerin engellerinin nedenleri hakkında bilgisi olduğunu, %53.9'unun ise bilgisi olmadığını belirttikleri söylenebilir.

Tablo 20. "Engelli öğrencilere fazla tolerans gösterildiğini düşünüyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	360	54,5
	Katılmıyorum	242	36,6
	Katılıyorum	34	5,1
	Kesinlikle katılıyorum	25	3,8
	Toplam	661	100,0

Tablo 20. İncelendiğinde "Engelli öğrencilere fazla tolerans gösterildiğini düşünüyorum." İfadesine öğrencilerin %54.5'inin kesinlikle katılmadığı, %36.6'sının katılmadığı, %5.1'inin katıldığı, %3.8'inin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %91.1'inin engelli öğrencilere tolerans gösterilmediği, %8.9'unun ise fazla tolerans gösterildiği düşüncesinde oldukları söylenebilir.

Tablo 21. "Engelli öğrencilerin eğitim-öğretimi engellediğini düşünüyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	454	68,7
	Katılmıyorum	159	24,1
	Katılıyorum	33	5,0
	Kesinlikle katılıyorum	15	2,3
	Toplam	661	100,0

Tablo 21. İncelendiğinde "Engelli öğrencilerin eğitim-öğretimi engellediğini düşünüyorum." İfadesine öğrencilerin %68.7'sinin kesinlikle katılmadığı, %24.1'inin katılmadığı, %5'inin katıldığı, %2.3'ünün ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin tamamına yakının (%92.8) engelli öğrencilerin eğitim-öğretimi engellemediğini, %8.3'ünün ise engellediğini düşündükleri ifade edilebilir.

Tablo 22. "Engelli öğrencilere engelinden dolayı daha fazla not verildiğini düşünüyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	424	64,1
	Katılmıyorum	182	27,5
	Katılıyorum	33	5,0
	Kesinlikle katılıyorum	22	3,3
	Toplam	661	100,0

Tablo 22. İncelendiğinde "Engelli öğrencilere engelinden dolayı daha fazla not verildiğini düşünüyorum." İfadesine öğrencilerin %64.1'inin kesinlikle katılmadığı, %27.5'inin katılmadığı, %5'inin katıldığı, %3.3'ünün ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu bulgular genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %91.6'sının engelli öğrencilere engelinden dolayı daha fazla not verildiğini düşünmediklerini, %8.3'ünün ise düşündüklerini belirttikleri söylenebilir.

Tablo 23. "Engelli öğrencilerin ayrı binalarda eğitim alması gerektiğini düşünüyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	346	52,3
	Katılmıyorum	209	31,6
	Katılıyorum	71	10,7
	Kesinlikle katılıyorum	35	5,3
	Toplam	661	100,0

Tablo 23. İncelendiğinde "engelli öğrencilerin ayrı binalarda eğitim alması gerektiğini düşünüyorum." İfadesine araştırmaya katılan öğrencilerin %52.3'ünün kesinlikle katılmadığı, %31.6'sının katılmadığı, %10.7'sinin katıldığı, %5.3'ünün ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin %83.9'unun engelli öğrencilerin ayrı binalarda eğitim almaması gerektiğini, %16'sının ise ayrı binalarda eğitim alması gerektiğini düşündükleri ifade edilebilir.

Tablo 24. "Öğretmenlerin engelli öğrenciye ilgi göstermesinin sınıfın motivasyonunu bozacağını düşünüyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	425	64,3
	Katılmıyorum	186	28,1
	Katılıyorum	27	4,1
	Kesinlikle katılıyorum	23	3,5
	Toplam	661	100,0

Tablo 24. İncelendiğinde "Öğretmenlerin engelli öğrenciye ilgi göstermesinin sınıfın motivasyonunu bozacağını düşünüyorum." İfadesine öğrencilerin %64ç3'ünün kesinlikle katılmadığı, %28.1'inin katılmadığı, %4.1'inin katıldığı, %3.5'inin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin %92.4'ünün öğretmenlerin engelli öğrenciye ilgi göstermesinin sınıfın motivasyonunu bozacağını düşünmedikleri, %7.6'sının ise düşündükleri söylenebilir.

Tablo 25. "Sınıfta engelli öğrencinin olmasının sınıfın düzenini bozacağını düşünüyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişki Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	443	67,0
	Katılmıyorum	179	27,1
	Katılıyorum	16	2,4
	Kesinlikle katılıyorum	23	3,5
	Toplam	661	100,0

Tablo 25. İncelendiğinde "Sınıfta engelli öğrencinin olmasının sınıfın düzenini bozacağını düşünüyorum." İfadesine öğrencilerin %67'sinin kesinlikle katılmadığı, %27.1'inin katılmadığı, %2.4'ünün katıldığı, %3.5'inin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bulgular genel olarak incelendiğinde ise araştırmaya katılan öğrencilerin tamamına yakınının (%94.1) sınıfta engelli öğrencinin olmasının sınıfın düzenini bozacağını düşünmedikleri, %5.9'unun ise sınıf düzenini bozacağını belirttikleri söylenebilir.

Tablo 26. "Engelli bir sınıf arkadaşına sahip olmanın olumlu bir deneyim sağlayacağını düşünüyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	41	6,2
	Katılmıyorum	42	6,4
	Katılıyorum	280	42,4
	Kesinlikle katılıyorum	298	45,1
	Toplam	661	100,0

Tablo 26. İncelendiğinde "Engelli bir sınıf arkadaşına sahip olmanın olumlu bir deneyim sağlayacağını düşünüyorum." İfadesine öğrencilerin %6.2'sinin kesinlikle katılmadığı, %6.4'ünün katılmadığı, %42.4'ünün katıldığı, %45.1'inin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %12.6'sının engelli bir sınıf arkadaşına sahip olmanın olumlu bir deneyim sağlayacağını düşünmediği, %87.5'inin ise olumlu bir deneyim sağlayacağını düşündüğü söylenebilir.

Tablo 27. "Sınıfımızda engelli bir öğrencinin olması beni rahatsız ediyor." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	524	79,3
	Katılmıyorum	101	15,3
	Katılıyorum	12	1,8
	Kesinlikle katılıyorum	24	3,6
	Toplam	661	100,0

Tablo 27. İncelendiğinde "Sınıfımızda engelli bir öğrencinin olması beni rahatsız ediyor." İfadesine öğrencilerin %79.3'ünün kesinlikle katılmadığı, %15.3'ünün katılmadığı, %1.8'inin katıldığı, %3.6'sının ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin %94.6'sının sınıfında engelli bir öğrencinin olmasının kendisini rahatsız etmediğini, %5.4'ünün ise rahatsız ettiğini düşündükleri söylenebilir.

Tablo 28. "Engelli öğrencilere nasıl davranacağımı bilemiyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	115	17,4
	Katılmıyorum	305	46,1
	Katılıyorum	198	30,0
	Kesinlikle katılıyorum	43	6,5
	Toplam	661	100,0

Tablo 28. İncelendiğinde "Engelli öğrencilere nasıl davranacağımı bilemiyorum." İfadesine ilişkin öğrencilerin %17.4'ünün kesinlikle katılmadığı, %46.1'inin katılmadığı, %30'unun katıldığı, %6.5'inin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %63.5'inin engelli öğrencilere nasıl davranacağını bildikleri, %36.5'inin ise nasıl davranacağını bilemediklerini belirttikleri söylenebilir.

Tablo 29. "Engelli öğrencilerin diğer engelli öğrencilerle daha iyi anlaşabileceğini düşünüyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	58	8,8
	Katılmıyorum	246	37,2
	Katılıyorum	303	45,8
	Kesinlikle katılıyorum	54	8,2
	Toplam	661	100,0

Tablo 29. İncelendiğinde "engelli öğrencilerin diğer engelli öğrencilerle daha iyi anlaşabileceğini düşünüyorum." İfadesine öğrencilerin %8.8'inin kesinlikle katılmadığı, %37.2'sinin katılmadığı, %45.8'inin katıldığı, %8.2'sinin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %46'sının engelli öğrencilerin diğer engelli öğrencilerle daha iyi anlaşabileceğini düşünmedikleri, %54'ünün ise engelli öğrencilerin diğer engelli öğrencilerle daha iyi anlaşabileceğini düşündükleri söylenebilir.

Tablo 30. "Engelli öğrencilere engeliyle ilgili karşılaştıkları problemlerde yardım ediyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	23	3,5
	Katılmıyorum	98	14,8
	Katılıyorum	390	59,0
	Kesinlikle katılıyorum	150	22,7
	Toplam	661	100,0

Tablo 30. İncelendiğinde "engelli öğrencilere engeliyle ilgili karşılaştıkları problemlerde yardım ediyorum." İfadesine öğrencilerin %3.5'inin kesinlikle katılmadığı, %14.8'inin katılmadığı, %59'unun katıldığı, %22.7'sinin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde ise araştırmaya katılan öğrencilerin %18.3'ünün engelli öğrencilere engeliyle ilgili karşılaştıkları problemlerde yardım etmediği, %81.7'sinin ise yardım ettiği söylenebilir.

Tablo 31. "Engelli bir öğrenciyle işbirlikli bir grupta çalışmayı tercih ederim." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılıyorum	88	13,3
	Katılıyorum	205	31,0
	Katılmıyorum	281	42,5
	Kesinlikle katılmıyorum	87	13,2
	Toplam	661	100,0

Tablo 31. İncelendiğinde "engelli bir öğrenciyle işbirlikli bir grupta çalışmayı tercih ederim." İfadesine öğrencilerin %13.3'ünün kesinlikle katıldığı, %31'inin katıldığı, %42.5'inin katılmadığı, %13.2'sinin ise kesinlikle katılmadığı görülmetedir. Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin 44.3'ünün engelli bir öğrenciyle işbirlikli bir grupta çalışmayı tercih ettiği, yarıdan fazlasının (%55.7) ise tercih etmediği söylenebilir.

Tablo 32. "Engelli öğrencilere sınavlarda engeline göre kolaylık gösterilmesi gerektiğini düşünmüyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	351	53,1
	Katılmıyorum	137	20,7
	Katılıyorum	97	14,7
	Kesinlikle katılıyorum	76	11,5
	Toplam	661	100,0

Tablo 32. incelendiğinde "engelli öğrencilere sınavlarda engeline göre kolaylık gösterilmesi gerektiğini düşünmüyorum." İfadesine öğrencilerin n%53.1'inin kesinlikle katılmadığı, %20.7'sinin katılmadığı, %14.7'sinin katıldığı, %11.5'inin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bulgular genel olarak değelendirildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin yarıdan fazlasının (%73.8) engelli öğrencilere sınavlarda engeline göre kolaylık gösterilmesi gerektiği görüşüne katılmadığı, geri kalan %26.2'sinin ise katıldığı söylenebilir.

Tablo 33. "Engelli öğrencilerin uzaktan eğitim almalarının daha yararlı olacağını düşünüyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılıyorum	309	46,7
	Katılıyorum	243	36,8
	Katılmıyorum	81	12,3
	Kesinlikle katılmıyorum	28	4,2
	Toplam	661	100,0

Tablo 33. İncelendiğinde "engelli öğrencilerin uzaktan eğitim almalarının daha yararlı olacağını düşünüyorum." İfadesine araştırmaya katılan öğrencilerin %46.7'sinin kesinlikle katıldığı, %36.8'inin katıldığı, %12.3'ünün katılmadığı, %4.2'sinin ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir. Bulgular genel olarak incelendiğinde ise öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%83.5) engelli öğrencilerin uzaktan eğitim almalarının daha yararlı olacağını düşündükleri, %16.5'inin ise tam tersini düşündükleri söylenebilir.

Tablo 34. "Engelli öğrencilerin kampüs içinde bir yerden bir yere ulaşmalarına yardımcı olurum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	18	2,7
	Katılmıyorum	58	8,8
	Katılıyorum	349	52,8
	Kesinlikle katılıyorum	236	35,7
	Toplam	661	100,0

Tablo 34. İncelendiğinde "engelli öğrencilerin kampüs içinde bir yerden bir yere ulaşmalarına yardımcı olurum." İfadesine öğrencilerin %2.7'sinin kesinlikle katılmadığı, %8.8'inin katılmadığı, %52.8'inin katıldığı, %35.7'sinin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde ise öğrencilerin %11.5'inin engelli öğrencilerin kampüs içinde bir yerden bir yere ulaşmalarına yardımcı olmadıkları, %88.5'inin ise yardımcı olduğu söylenebilir.

Tablo 35. "Engelli bir öğrenciye engelinden dolayı tolerans gösterilmemesi gerektiğini düşünüyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	261	39,5
	Katılmıyorum	202	30,6
	Katılıyorum	146	22,1
	Kesinlikle katılıyorum	52	7,9
	Toplam	661	100,0

Tablo 35. İncelendiğinde "engelli bir öğrenciye engelinden dolayı tolerans gösterilmemesi gerektiğini düşünüyorum." İfadesine öğrencilerin %39.5'inin kesinlikle katılmadığı, %30.6'sının katılmadığı, %22.1'inin katıldığı, %7.9'unun ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin %70.1'inin engelli bir öğrenciye engelinden dolayı tolerans gösterilmesi gerektiğini, %30'unun ise tam tersini düşündüğü söylenebilir.

Tablo 36. "Sınıfta engelli öğrencilerin olmasının öğretmene yük getirdiğini düşünüyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum.	366	55,4
	Katılmıyorum	219	33,1
	Katılıyorum	66	10,0
	Kesinlikle katılıyorum	10	1,5
	Toplam	661	100,0

Tablo 36. İncelendiğinde "sınıfta engelli öğrencilerin olmasının öğretmene yük getirdiğini düşünüyorum." İfadesine öğrencilerin %55.4'ünün kesinlikle katılmadığı, %33.1'inin katılmadığı, %10'unun katıldığı, %1.5'inin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde ise araştırmaya katılan öğrencilerin %88.5'inin sınıfta engelli öğrencilerin olmasının öğretmene yük getirdiğini düşünmediği, %11.5'inin ise düşündüğü söylenebilir.

Tablo 37. "Engelli öğrencilerin okul yaşamında her zaman yardıma ihtiyacı olduğunu düşünüyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	43	6,5
	Katılmıyorum	210	31,8
	Katılıyorum	285	43,1
	Kesinlikle katılıyorum	123	18,6
	Toplam	661	100,0

Tablo 37. İncelendiğinde "engelli öğrencilerin okul yaşamında her zaman yardıma ihtiyacı olduğunu düşünüyorum." İfadesine öğrencilerin %6.5'inin kesinlikle katılmadığı, %31.8'inin katılmadığı, %43.1'inin katıldığı, %18.6'sının ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde ise araştırmaya katılan öğrencilerin %38.3'ünün engelli öğrencilerin okul yaşamında her zaman yardıma ihtiyacı olmadığını düşündüğü, %61.7'sinin ise her zaman yardıma ihtiyacı olduğunu düşündüğü söylenebilir.

Tablo 38. "Engelli bir öğrencinin varlığının sınıfta davranış sorunlarına neden olabileceğini düşünüyorum." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılmlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	385	58,2
	Katılmıyorum	199	30,1
	Katılıyorum	56	8,5
	Kesinlikle katılıyorum	21	3,2
	Toplam	661	100,0

Tablo 38. İncelendiğinde "Engelli bir öğrencinin varlığının sınıfta davranış sorunlarına neden olabileceğini düşünüyorum." İfadesine öğrencilerin %58.''sinim kesinlikle katılmadığı, %30.1'inin katılmadığı, %8.5'inin katıldığı, %3.2'sini ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %88.3'ünün engelli bir öğrencinin varlığının sınıfta davranış sorunlarına neden olmayacağını, %11.7'sinin ise olacağı yönünde düşündükleri söylenebilir.

Tablo 39. "Engelli arkadaşlarımla zaman geçirmeyi tercih ederim." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılmlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	9	1,4
	Katılmıyorum	207	31,3
	Katılıyorum	379	57,3
	Kesinlikle katılıyorum	66	10,0
	Toplam	661	100,0

Tablo 39. İncelendiğinde "engelli arkadaşlarımla zaman geçirmeyi tercih ederim." İfadesine öğrencilerin %1.4'ünün kesinlikle katılmadığı, %31.3'ünün katılmadığı, %57.3'ünün katıldığı, %10'unun ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %32.7'sinin engelli arkadaşlarıyla zaman geçirmeyi tercih etmediği, %67.3'ünün ise tercih ettiği söylenebilir.

Tablo 40. "Engelli öğrencilerin haklarını ihlal edenleri görürsem uyarırım." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	24	3,6
	Katılmıyorum	37	5,6
	Katılıyorum	260	39,3
	Kesinlikle katılıyorum	340	51,4
	Toplam	661	100,0

Tablo 40. İncelendiğinde "engelli öğrencilerin haklarını ihlal edenleri görürsem uyarırım." İfadesine öğrencilerin %3.6'sının kesinlikle katılmadığı, %5.6'sının katılmadığı %39.3'ünün katıldığı, %51.4'ünün ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %5.6'sının engelli öğrencilerin haklarını ihlal edenleri uyarmadığını, %94.4'ünün ise uyardığını belirtiği söylenebilir.

Tablo 41. "Teknolojik araç-gereç kullanımında laboratuvarda ya da uygulamalı bir derste engelli arkadaşıma yardım ederim." İfadesi Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
	Kesinlikle katılmıyorum	44	6,7
	Katılmıyorum	35	5,3
	Katılıyorum	308	46,6
	Kesinlikle katılıyorum	274	41,5
	Toplam	661	100,0

Tablo 41. İncelendiğinde "teknolojik araç-gereç kullanımında laboratuvarda ya da uygulamalı bir derste engelli arkadaşıma yardım ederim." İfadesine öğrencilerin %6.7'sinin kesinlikle katılmadığı, %5.3'ünün katılmadığı, %46.6'sının katıldığı, %41.5'inin ise kesinlikle katıldığı görülmektedir. Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %12'sinin teknolojik araç-gereç kullanımında laboratuvarda ya da uygulamalı bir derste engelli arkadaşıma yardım etmediğini, %88'inin ise yardım ettiğini belirttiği söylenebilir.

9.2. Nicel Verilere İlişkin Elde Edilen Çapraz Tablo Ki-Kare Bulguları ve Yorum

Engelsiz öğrencilerin engelli öğrencilere karşı bakış açılarının belirlenmesi amacıyla uygulanan anketten elde edilen verilere ilişkin değişkenlerle ifadeler arasında 0.05 anlamlılık düzeyinde Ki-kare testi yapılmış ve tablolaştırılarak sunulmuştur.

Tablo 42. Cinsiyet Bağımsız Değişkeni ile "Engelli öğrencilerin engelsiz öğrencilerle aynı ortamda eğitim almalarını doğru bulmuyorum." İfadesi Çapraz Tablo Ki-Kare Bulguları

			Engelli öğrencilerin engelsiz öğrencilerle aynı ortamda eğitim almalarını doğru bulmuyorum.		Toplam
			Katılmıyorum	Katılıyorum	
Cinsiyet	Kadın	f	368	55	423
		%	87.0	13.0	100.0
	Erkek	f	179	59	238
		%	75.2	24.8	100.0
Toplam		f	547	114	661
		%	82.8	17.2	100.0

X^2=14.82 sd=1 p=0.00

Cinsiyet ile "Engelli öğrencilerin engelsiz öğrencilerle aynı ortamda eğitim almalarını doğru bulmuyorum." İfadesi arasında anlamlı bir farklılık vardır. (X^2=14.82, sd=1, p<0.05). Bu farklılığa göre kadın öğrencilerin bu ifadeye erkek öğrencilere göre katılmama durumlarının daha fazla olduğu söylenebilir. Bu bulgu da kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre engelli öğrencilerin engelsiz öğrencilerle aynı ortamda eğitim almalarını doğru buldukları şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 43. Cinsiyet Bağımsız Değişkeni ile "Engelli öğrencilere fazla tolerans gösterildiğini düşünüyorum." İfadesi Çapraz Tablo Ki-Kare Bulguları

			Engelli öğrencilere fazla tolerans gösterildiğini düşünüyorum.		Toplam
			Katılmıyorum	Katılıyorum	
Cinsiyet	Kadın	f	368	55	423
		%	87.0	13.0	100.0
	Erkek	f	179	59	238
		%	75.2	24.8	100
Toplam		f	547	114	661
		%	82.8	17.2	100.0

X^2=7.68 sd=1 p=0.00

Cinsiyet ile “Engelli öğrencilere fazla tolerans gösterildiğini düşünüyorum.” İfadesi arasında anlamlı bir farklılık vardır. (X^2=7.68, sd=1, p<0.05). Buna göre; araştırmaya katılan kadın öğrencilerin bu ifadeye erkek öğrencilere göre katılmama durumlarının daha fazla olduğu söylenebilir. Bu bulgu da kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre engelli öğrencilere fazla tolerans gösterilmediği görüşünde olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 44. Cinsiyet Bağımsız Değişkeni ile “Engelli öğrencilerin ayrı binalarda eğitim alması gerektiğini düşünüyorum.” İfadesi Çapraz Tablo Ki-Kare Bulguları

			Engelli öğrencilerin ayrı binalarda eğitim alması gerektiğini düşünüyorum.		Toplam
			Katılmıyorum	Katılıyorum	
Cinsiyet	Kadın	f	372	51	423
		%	87.9	12.1	100.0
	Erkek	f	183	55	238
		%	76.9	23.1	100.0
Toplam		f	555	106	661
		%	84.0	16.0	100.0

X^2=13.81 sd=1 p=0.00

Cinsiyet ile “Engelli öğrencilerin ayrı binalarda eğitim alması gerektiğini düşünüyorum” İfadesi arasında anlamlı bir farklılık vardır. (X^2=13.81, sd=1, p<0.05). Bu farklılığa göre kadın öğrencilerin bu ifadeye erkek öğrencilere göre katılmama durumlarının daha fazla olduğu söylenebilir. Bu bulgu da kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre engelli öğrencilerin ayrı binalarda eğitim almasını doğru bulmadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 45. Cinsiyet Bağımsız Değişkeni ile "Engelli bir öğrencinin varlığının sınıfta davranış sorunlarına neden olabileceğini düşünüyorum." İfadesi Çapraz Tablo Ki-Kare Bulguları

			Engelli bir öğrencinin varlığının sınıfta davranış sorunlarına neden olabileceğini düşünüyorum.		Toplam
			Katılmıyorum	Katılıyorum	
Cinsiyet	Kadın	f	382	41	423
		%	90.3	9.7	100.0
	Erkek	f	202	36	238
		%	84.9	15.1	100.0
Toplam		f	584	77	661
		%	88.4	11.6	100.0

X^2=4.36 sd=1 p=0.03

Cinsiyet ile "Engelli bir öğrencinin varlığının sınıfta davranış sorunlarına neden olabileceğini düşünüyorum." İfadesi arasında anlamlı bir farklılık vardır. (X^2=4.36, sd=1, p<0.05). Buna göre; araştırmaya katılan kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre engelli bir öğrencinin varlığının sınıfta davranış sorunlarına neden olmayacağı görüşüne daha çok katıldıkları söylenebilir.

Tablo 46. Cinsiyet Bağımsız Değişkeni ile "Engelli arkadaşlarımla zaman geçirmeyi tercih ederim." İfadesi Çapraz Tablo Ki-Kare Bulguları

			Engelli arkadaşlarımla zaman geçirmeyi tercih ederim.		Toplam
			Katılmıyorum	Katılıyorum	
Cinsiyet	Kadın	f	119	304	423
		%	28.1	71.9	100.0
	Erkek	f	97	141	238
		%	40.8	59.2	100.0
Toplam		f	216	445	661
		%	32.7	67.3	100.0

X^2=11.03 sd=1 p=0.00

Cinsiyet ile “Engelli arkadaşlarımla zaman geçirmeyi tercih ederim.” İfadesi arasında anlamlı bir farklılık vardır. (X^2=11.03, sd=1, p<0.05). Buna göre; araştırmaya katılan kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre engelli arkadaşlarıyla zaman geçirmeyi daha fazla tercih ettiği söylenebilir.

Tablo 47. Yaş Bağımsız Değişkeni ile “Engelli öğrencilere nasıl davranacağımı bilemiyorum.” İfadesi Çapraz Tablo Ki-Kare Bulguları

			Engelli öğrencilere nasıl davranacağımı bilemiyorum.		Toplam
			Katılmıyorum	Katılıyorum	
Yaş	18-20 yaş	f	212	103	315
		%	67.3	32.7	100.0
	21-23 yaş	f	166	121	287
		%	57.8	42.2	100.0
	24 yaş ve üzeri	f	42	17	59
		%	71.2	28.8	100.0
Toplam		f	420	241	661
		%	63.5	36.5	100.0

X^2=7.43 sd=2 p=0.02

Yaş bağımsız değişkeni ile “engelli öğrencilere nasıl davranacağımı bilemiyorum.” İfadesi arasında anlamlı bir farklılık vardır (X^2=7.43, sd=2, p<0.05). Bu farklılığa göre 24 yaş ve üzeri öğrencilerin bu ifadeye 18-20 ve 21-23 yaş aralığındaki öğrencilere göre katılmama yüzdelerinin daha fazla olduğu ifade edilebilir. Bu bulgu da yaş arttıkça engelli öğrencilere nasıl davranılacağı konusunda sıkıntı yaşanmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 48. Yaş Bağımsız Değişkeni ile "Engelli bir öğrenciye engelinden dolayı tolerans gösterilmemesi gerektiğini düşünüyorum." İfadesi Çapraz Tablo Ki-Kare Bulguları

			Engelli bir öğrenciye engelinden dolayı tolerans gösterilmemesi gerektiğini düşünüyorum.		Toplam
			Katılmıyorum	Katılıyorum	
Yaş	18-20 yaş	f	230	85	315
		%	73.0	27.0	100.0
	21-23 yaş	f	200	87	287
		%	69.7	30.3	100.0
	24 yaş ve üzeri	f	33	26	59
		%	55.9	44.1	100.0
Toplam		f	463	198	661
		%	70.0	30.0	100.0

X^2=6.94 sd=2 p=0.03

Yaş bağımsız değişkeni ile "engelli bir öğrenciye engelinden dolayı tolerans gösterilmemesi gerektiğini düşünüyorum." İfadesi arasında anlamlı bir farklılık vardır (X^2=6.94, sd=2, p<0.05). Bu farklılığa göre 18-20 yaş aralığındaki öğrencilerin bu ifadeye 21-23 ve 24 yaş ve üzeri öğrencilere göre katılmama yüzdelerinin daha fazla olduğu ifade edilebilir. Bu bulgu da küçük yaş grubundaki öğrencilerin diğer yaş gruplarındakilere göre engelli bir öğrenciye engelinden dolayı tolerans gösterilmesi gerektiğini belirttikleri şeklinde yorumlanabilir.

9.2. Nitel Verilere İlişkin Elde Edilen Bulgular ve Yorum

2015-2016 öğretim yılında Marmara Üniversitesi'nde kayıtlı 102 engelli öğrenci bulunmaktadır ve toplamda 13 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Görüşmeler gönüllük esasına dayalıdır. Görüşme yapılan öğrencilerin demografik bilgileri aşağıda tablolarla gösterilmiştir:

Tablo 49. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımları

		f	%
Cinsiyet	Kadın	7	53,8
	Erkek	6	46,2
	Toplam	13	100,0

Tablo 49. İncelendiğinde araştırmaya görüşme yapılan öğrencilerin; %53,8'inin kadın, %46,2'sinin ise erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 50. Öğrencilerin kayıtlı oldukları Fakültelere Göre Dağılımları

		f	%
Fakülte	Atatürk Eğitim Fakültesi	8	61,5
	Teknoloji Fakültesi	3	23,1
	Fen Edebiyat Fakültesi	1	7,7
	Sosyal Bilimler MYO	1	7,7
	Toplam	13	100,0

Tablo 50. İncelendiğinde görüşme yapılan öğrencilerin %61.5'inin Atatürk Eğitim Fakültesi, %23.1'inin Teknoloji Fakültesi, %7.7'sinin ise hem Fen Edebiyat hem de Sosyal Bilimler MYO öğrencisi olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde ise görüşme yapılan engelli öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun Atatürk Eğitim Fakültesinde oldukları söylenebilir.

Tablo 51. Öğrencilerin Kayıtlı oldukları Bölümlere Göre Dağılımları

		f	%
Bölümler	Sanat Tarihi	1	7,7
	Müzik öğretmenliği	3	23,1
	Edebiyat öğretmenliği	2	7,7
	Elektrik-Elektronik mühendisliği	1	15,4
	Bilgi Belge yönetimi	1	7,7
	Coğrafya öğretmenliği	1	7,7
	Mekatronik mühendisliği	1	7,7
	Sosyal bilgiler öğretmenliği	2	15,4
	Muhasebe	1	7,7
	Toplam	13	100,0

Tablo 51. İncelendiğinde görüşme yapılan öğrencilerin %7.7'sinin Sanat Tarihi, Edebiyat Öğretmenliği, Bilgi Belge Yönetimi, Coğrafya öğretmenliği, Mekatronik Mühendisliği ve

Muhasebe, %23.1'inin Müzik Öğretmenliği, %15.4'ünün Elektrik-Elektronik Mühendisliği ve Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümünde olduğu görülmektedir.

Tablo 52. Öğrencilerin Engel Türüne Göre Dağılımları

		f	%
Engel türünüz	Görme	8	61,5
	İşitme	1	7,7
	Ortopedik	3	23,1
	%20 İşitme, Konuşma ve Kas hastalığı	1	7,7
	Toplam	13	100,0

Tablo 52. İncelendiğinde; görüşme yapılan öğrencilerin %61,5'inin görme engelli, %7,7'sinin işitme engelli, %23,1'inin ortopedik engelli ve %7,7'sinin işitme, konuşma ve kas hastalığına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 53. Görüşme Yapılan Öğrencilerin Engelinin Kaynağına İlişkin Bulgular

		f	%
Engelinizin kaynağı	Doğuştan	10	76,9
	Sonradan	3	23,1
	Toplam	13	100,0

Tablo 53. İncelendiğinde; görüşme yapılan öğrencilerin %76.9'unun engelinin doğuştan, %23.1'inin ise sonradan oluştuğu görülmektedir.

Tablo 54. "Bu üniversiteyi tercih etmeden önce engelinizle ilgili üniversitenin imkânlarını araştırdınız mı?" İfadesine İlişkin Bulgular

		f	%
Bu üniversiteyi tercih etmeden önce engelinizle ilgili üniversitenin imkânlarını araştırdınız mı?	Evet, üniversiteye gelip hocalarla konuştum	1	7,7
	Hayır	9	69,2
	Evet, çevremden önerdiler ama imkân sağlamadıklarını biliyordum	1	7,7
	Evet, üniversitenin internet sayfasından ve gezerek	1	7,7
	Evet, arkadaşlarımdan ve üniversitenin internet sayfasından	1	7,7
	Toplam	13	100,0

Tablo 54. İncelendiğinde; öğrencilerin %69,2 'sinin üniversite tercihlerini yaparken engeline uygun olanakların var olup olmadığına bakmadan gerçekleştirdikleri, %30,8' inin ise gidecekleri üniversiteyi bilinçli bir şekilde seçmiş ve öğrenim hayatlarını sürdürecekleri çeşitli kaynaklardan araştırarak geldikleri görülmektedir.

Tablo 55. "Engelinizden dolayı almış olduğunuz bir burs var mı?" ifadesine ilişkin Bulgular

		f	%
Engelinizden dolayı almış olduğunuz bir burs var mı?	Evet, devlet bursu	2	15,4
	Evet, Türk eğitim yardım ve spor vakfı ile diyanetten	1	7,7
	Evet, kredi yurtlar kurumu	2	15,4
	Hayır	8	61,5
	Toplam	13	100,0

Tablo 55. İncelendiğinde; öğrencilerin %61,5'inin engelinden dolayı hiçbir burs almadığı, % 38,5'inin ise devlet kurumlarının farklı kaynaklarından burs aldıklarını belirlenmiştir.

Tablo 56. "Engelinizle ilgili üyesi olduğunuz herhangi bir sivil toplum kuruluşu var mı?" Sorusuna İlişkin Bulgular

		f	%
Engelinizle ilgili üyesi olduğunuz herhangi bir sivil toplum kuruluşu var mı?	Hayır	11	84,6
	Evet, altı nokta körler derneği üyesi	1	7,7
	Evet, Türkiye sakatlar ve eğitimde görme engelliler derneği	1	7,7
	Toplam	13	100,0

Tablo 56. İncelendiğinde öğrencilerin; %84.6'sının engeliyle ilgili herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olmadığı, %7.7'sinin ise altı nokta körler derneği, Türkiye sakatlar ve eğitimde görme engelliler derneğine üye olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgu da görüşme yapılan öğrencilerin yarıdan fazlasının engeliyle ilgili herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olmadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 57. "Şimdiye kadar engelinizle ilgili herhangi bir sosyal sorumluluk projesine katıldınız mı?" Sorusuna İlişkin Bulgular

		f	%
Şimdiye kadar engelinizle ilgili herhangi bir sosyal sorumluluk projesine katıldınız mı?	Önde koşanlar, beyaz baston etkinliği, Vodafone düşler akademisi reklamı	1	7,7
	Hayır	9	69,2
	Evet, AB projesi meslek edindirme	1	7,7
	Evet, Kadıköy engelli birimiyle kamp aktivitesi ve engelli sorunları paylaşımı	1	7,7
	Önde koşanlar, engelsiz hayat dayanışma derneği projesi	1	7,7
	Toplam	13	100,0

Tablo 57. İncelendiğinde öğrencilerin;%69.2'sinin şimdiye kadar engeliyle ilgili bir sorumluluk projesine katılmadığı, %30.8'inin ise çeşitli kuruluş/derneklerin gerçekleştirdiği projelere katıldığı saptanmıştır. Bu bulgu da engelli öğrencilerin yarıdan fazlasının şimdiye kadar engeliyle ilgili bir sorumluluk projesine katılmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 58. "Engelinizle ilgili aşağıdaki hizmetlerden hangisinden yararlanıyorsunuz?" Sorusuna İlişkin Bulgular

		f	%
Engelinizle ilgili aşağıdaki hizmetlerden hangisinden yararlanıyorsunuz?	Sağlık	3	25,0
	Eğitim	1	8,3
	Herhangi bir hizmetten yararlanmıyorum	5	41,7
	Ulaşım	3	25,0
	Toplam	12	100,0
Cevapsız		1	
Toplam		13	100,0

Tablo 58. İncelendiğinde öğrencilerin %41,7'si engelinden dolayı hiçbir hizmet almadığını belirtirken, %25'i sağlık sektöründen, %8,3'ü eğitim ve %25'i ise ulaşım hizmetlerinden yararlandıklarını belirtmişlerdir. Bu da bize öğrencilerin çoğunun engellerinden dolayı hizmetten haberdar olduklarını ve bunları aktif bir şekilde kullandıklarını göstermektedir.

Tablo 59. "Engelli haklarını biliyor musunuz?" Sorusuna İlişkin Bulgular

		f	%
Engelli haklarını biliyor musunuz?	Evet	8	61,5
	Hayır	5	38,5
	Toplam	13	100,0

Tablo 59. İncelendiğinde görüşme yapılan öğrencilerin; %61.5'inin engelli haklarını bildiği, %38.5'inin ise bilmediği belirlenmiştir. B bulgu da öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun engelli haklarını bildiklerini şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 60. "Hangi alanlarda eğitime ihtiyaç duyuyorsunuz?" Sorusuna İlişkin Bulgular

		f	%
Hangi alanlarda eğitime ihtiyaç duyuyorsunuz?	Herhangi bir alanda eğitime ihtiyaç duymuyorum	1	8,3
	Engelli hakları	3	25,0
	İletişim	1	8,3
	Kariyer	3	25,0
	Engelli hakları, nota eğitimi, teknolojik cihazlar, bilgisayar eğitimi	1	8,3
	Engelli hakları, iletişim, orkestra yöneticiliği için işaret dili	1	8,3
	Sosyal faaliyetlere	1	8,3
	Bağımsız hareket eğitimi	1	8,3
	Toplam	12	100,0
Cevapsız		1	
Toplam		13	100,0

Tablo 60. İncelendiğinde öğrencilerin; %8,3'ünün herhangi bir alanda eğitime ihtiyaç duymadığı, %25'inin engelli hakları ve kariyer alanında, %8.3'ünün ise iletişim, nota eğitimi, teknolojik cihazlar, bilgisayar, sosyal faaliyetler ve bağımsız hareket eğitimi konularında eğitime ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Elde edilen bulgu genel olarak değerlendirildiğinde engelli öğrencilerin daha çok engelli hakları ve kariyer konularıyla ilgili eğitime ihtiyaç duydukları söylenebilir.

Tablo 61. "Üniversitenizde bir engelli birimi olduğunu biliyor musunuz?" Sorusuna İlişkin Bulgular

		f	%
Üniversitede engelli birimi olduğunu biliyor musunuz?	Evet	12	92,3
	Hayır	1	7,7
	Toplam	13	100,0

Tablo 61. İncelendiğinde öğrencilerin %92.3'ünün üniversitelerinde engelli birimi olduğunu bildiği, %7.7'sinin ise böyle bir birimin varlığından habersiz oldukları görülmektedir. Bu bulgu da öğrencilerin tamamına yakınının üniversitedeki engelli birimi hakkında bilgi sahibi olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 62. “”Engelli birimine istediğiniz zaman ulaşabiliyor musunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular

		f	%
Engelli birimine istediğiniz zaman ulaşabiliyor musunuz?	Evet	8	66,7
	Hayır	2	16,7
	Evet, ama kilitli	1	8,3
	Denemedim	1	8,3
	Toplam	12	100,0
Cevapsız		1	
Toplam		13	100,0

Tablo 62. İncelendiğinde öğrencilerin %66.7’sinin engelli birimine istedikleri zaman ulaşabildiğini, %16.7’sinin ulaşamadığı, %8.3’ünün birimin çoğunlukla kilitli olduğunu ve ulaşmayı denemediğini belirttiği görülmektedir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin engelli birimine istediği zaman ulaşabildikleri söylenebilir.

Tablo 63. “Fakültenizdeki engelli öğrenci temsilcileriyle iletişime geçtiniz mi?” Sorusuna İlişkin Bulgular

		f	%
Fakültenizdeki engelli öğrenci temsilcileriyle iletişime geçtiniz mi?	Hayır	5	41,7
	Evet, onlar benimle iletişime geçti	1	8,3
	Evet, notalarla ilgili kabartma çıktı almak için	1	8,3
	Evet	3	25,0
	Evet, sınavlarda soruları okurken	1	8,3
	Evet, kulüp toplantısı	1	8,3
	Toplam	12	100,0
Cevapsız		1	
Toplam		13	100,0

Tablo 63. İncelendiğinde öğrencilerin %41,7’sinin fakültelerindeki engelli öğrenci temsilcileriyle iletişime geçmediğini, %25’inin ise iletişim kurduğunu belirttiği görülmektedir. İletişime geçme nedenleri incelendiğinde ise %8.3’ünün öncelikle fakülte temsilcilerinin kendisiyle iletişime geçtiğini, notlarla ilgili kabartma çıktı almak için iletişime geçtiğini, sınavlarda soruları okurken ve kulüp toplantısında tanıştığı saptanmıştır.

9.2.1. Öğrencilerin Akademik hayatlarında yaşadıkları sorunlar

9.2.1.1. Ders materyallerinin engellerine göre düzenlenmemesi

Görüşme yapılan öğrencilerden 8'i görme engelliydi; 2'si ise işitme engelliydi. 10 öğrenci de ders materyallerinin engellerine göre düzenlemediklerini, özellikle müzik öğretmenliği okuyan öğrencilerin notaların kabartma yazısıyla basılmış haline her zaman erişemediklerini; erişseler de notların kabartma yazısından sonra tekrar bir düzenlemeye ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir:

> *"En büyük sorunumuzun notalar olduğunu düşünüyorum; notalarda kabartmaların olmaması. Fotokopiler veriliyor ama kabartma şeklinde bize verilmiyor, her zaman insan peşinden koşmak zorunda kalıyorum. Bu notaları kabartma yazısına çevirsem bile dışarı da yine insana ihtiyacımız var ki dikte edilsin çünkü iyi bir şekilde kabartma yazısına çevrilmiyor. İyi bir kulağa sahip olmak gerekiyor ki notaları dikte edeyim (Ö1)"*

Ayrıca öğretim üyelerinin her zaman ders notlarını vermemesi, öğrenciler için büyük engel oluşturmakta; görme yetisi konusunda çok az da görebilen öğrenciler görsellerin daha büyük hazırlanması sınıfa aktif katılımlarını arttıracaklarını belirtmişlerdir:

> *"Ben Sanat tarihindeyim ve derslerimizde görseller çok kullanılıyor. Bu görseller daha büyük kullanılabilir benim gibi biraz görebilen öğrenciler için. Ya da öğretim üyesi bu ders notlarını bize vermiyor, en azından ders notlarının bizim gibi görme engeli olan öğrencilere verilebilir (Ö2)"*

Bazı öğrenciler ise öğretim üyelerinin materyalleri vermemesi ya da materyalleri engellerine göre düzenlememesi karşısında ses kaydı almak ya da arkadaşlarından yardım almak gibi kendi stratejilerini geliştirmiş durumdalar:

> *"Hocalarımız zaten ders kitap ya da notlarının brail alfabesine basılı bir şekilde vermemekte ve derste not tutmak sıkıntı olabiliyor, o yüzden ses kaydı tutmak zorunda kalıyorum. Derslerde ses kaydı alıp öyle çalışıyorum. Ama notalar hala sorun, notaların bana kabartma olarak yazılması ya da bana okunması lazım ki ben kabartma olarak yazayım (Ö3)"*

9.2.1.2. Üniversite'nin internet sitesi

Görme engelli dört öğrenci üniversitenin internet sayfasının kendileri için kullanışlı olmadığına, duyurulara ulaşmak için görme engellilere yönelik bir ara yüz geliştirilmesi

gerektiğine vurgu yaptılar. Özellikle kayıt dönemlerinde yanlarında biri olmadan tek başına kayıt yapamamalarından dolayı ikinci bir kişiden yardım alma konusunda kendilerini rahatsız hissetmektedirler:

> *"Notların açıklanmasında BSY daha verimli olabilir ya da duyurulara ulaşmak için daha görme engellilere yönelik bir ara yüz geliştirilebilir. Mesela UZEM'in web sitesi erişilebilir. Videolar erişilebilir değil. Play tuşuna basınca çalışmıyor. Ben bunu anlatabilmek için bir gün UZEM'in mühendisine gidip bizzat gösterdim. Umarım bir çözüm bulabilirler (Ö4)"*

9.2.1.3. Öğretim üyelerinin engelli öğrencilere karşı olan tutumu

Öğrencilerin hepsini, özellikle görme engelli öğrenciler (n=8), öğretim üyelerinin öğrencilerin öğrenme kalitesini arttıracak ya da onların engellerine uygun olarak akademik hayatlarını kolaylaştıracak bir tutum ya da destek için de her zaman bulunmadıklarını belirttiler:

> *"Görme engellilere karşı bilinçli değiller bence ya da bu öğrencileri bir yük olarak gördükleri için onlar sanki yokmuş gibi ders işlemeleri ve ders faaliyetlerini sadece engelsiz bireyler için dizayn etmeleri bizi zor duruma sokmakta. Örneğin notaların kabartmalar halinde bana verilmesi konusunda dilekçe verdik ama ne dilekçemize ne de isteğimize geri dönüş oldu. Öğretim üyelerinin yeteri kadar bizimle ilgilenmediği düşünüyorum. Koro da mesela hoca şöyle yapın diyor bakın ben böyle yapıyorum diyor ama engelli olarak ben göremiyorum (Ö1)"*

Üç öğrenci ise öğretim üyelerinden derslerde yardım istediklerinde, öğretim üyelerinin kendilerine ek bir sorumluluk almak istemediğini, sorumluluktan kaçmak adına bu dersten muaf tutabileceklerini söylemelerinin kendileri için şevk kırıcı olduğunu belirtmişledir:

> *"Derslerde ders materyallerinin engelime uygun talep ettiğim zamanlar oldu, mesela, derste görme engelinden dolayı fotoğrafları daha yakından görme istediği karşısında aldığım cevap dersten muaf tutulabileceğimdi. Bence hoca benle bireysel olarak uğraşmak istememesinden kaynaklı olarak dersten muaf tutulmasını önerdi (Ö2)"*

> *"Ders notları konusunda yardım istediğimde bana arkadaşlarımdan yardım almamı öneriyorlar. Bu konuda farkındalıkları yok. Mesela, ders notu vermediğin de hocam ben görme engelliyim bana ders notu vermek zorundasınız diyemiyorum. Ama benim farkında olsa kendiliğinden bana bunu teklif edebilir (Ö5)"*

İki Öğrencinin ise sıklıkla bahsettiği diğer bir konu ise öğretim üyeleriyle iletişim kurmakta çekince duymaları, onlara derslerle ve sınavlarla ilgili yaklaşırken kendilerini tedirgin hissetmeleriydi. Öğrenciler bunun nedenini öğretim üyelerinin engellilerin farkında olmaması ile açıklamıştır:

> *"Değerlendirme sonrası hocaya yaklaşıp neden düşük aldığımı soramıyorum, çekiniyorum acaba notumu sorduğum için bana ters davranır mı diye çünkü hocalar Çevresine ya da sınıfa bakmıyorlar, engelli öğrencileri görmezden geliyorlar. Gerçekten ilgilenmiyorlar, baştan savmaya çalışıyorlar (Ö2)"*

9.2.1.4. Öğrencilerin verilen eğitimle ilgili karşılaştıkları sorunları

Görme engelli üç öğrenci üniversitede kendilerine verilen eğitimden memnun olmadıklarını çünkü bu eğitimin toplum içinde hiçbir engeli olmayan bireylere göre tasarlandığını ve toplumda kendileri gibi insanlar yokmuş gibi bir formasyon aldıklarının altını çizmiştir. Eğitim fakültesindeki bu öğrenciler kendilerine olan tutumun sanki sadece engelliler okulunda öğretmenlik yapacakları yönünde olduğunun, fakat asla görme engelli bir öğretmenin sanki engeli bulunmayan bir öğrenci kitlesine öğretmenlik yapabileceği ihtimali üzerinde durulmadıklarını vurgulamıştır:

> *"Görme engelli olduğumuz için bize hep önerilen görme engelliler okulda müzik öğretmeni olmamız. Alanlarımız maalesef çiziliyor. Siz görme engellisiniz, sizin alanınız bu siz bu alanda kalın imajı verilmekte. Bir engelli öğretmenin engelsiz bir öğrenciye eğitim vermesi normal bir şey olarak kabul edilmiyor… Verilen eğitim hep gören öğrenci merkezli verilmesi, Sıkıntı şu ki görmeyen öğretmen adayı, görenlerin sınıfında nasıl daha verimli olabilir, bu konu da aktiviteler ve dersler olmalı. Norm olarak hep gören bireylerin alınması… Özellikle örnek ders sunumlarını hazırlarken çok zorlanıyorum çünkü eğitim fakültesinde görmeyen bir insan olarak gören bir insana ders nasıl anlatılır bunu hayal etmekte ya da yapmakta zorlanıyorum.… Verilen eğitimi bir engelli için yetersiz bunun için yurt dışına gitmek istiyorum (Ö1)"*

Aynı şekilde Ö6 kodlu öğrenci de özel öğretime önem verilmesi gerektiğini, engellilerin de artık sadece engelli okullarda çalışmadıklarını kabullenilmesi gerektiğini ve sınıflarda da engelli öğrenci olabileceğini, engelli öğrencilerin her zaman engelli okullarına gitmediğini vurgulamıştır:

"Özel eğitim alanına daha önem verilmesi gerekiyor. Çünkü sınıflarında görme engelli, işitme engelli birisi olabilir ama öğretmenler bunları karşılarında görünce şaşırıyorlar ve nasıl eğitim vereceklerini bilmiyorlar. Özel eğitim bütün eğitim fakültelerinde hatta üniversitelerde hocalara verilmeli, çünkü engelliler sadece engelliler okuluna gitmiyor ya da her zaman engelliler okulunda eğitim almıyorlar. Bu konuda bilinç lazım ve eğitimleri konusunda biraz bilgi sahibi olmak gerekiyor (Ö6)"

Yukarıda iki öğrenci eğitim fakültelerinde verilen eğitime önemli bir nokta getirerek, eğitimin herkesi kapsayacak şekilde verilmesi gerektiğini ve bu bağlamda eğitim fakültelerinin kendilerini yeniden engelli ve özel eğitim konusunda düzenlemesi gerektiğine dikkat çekti.

9.2.2. Öğrencilerin İç Mekânla ilgili yaşadıkları zorluklar

Öğrencilerin hemen hemen hepsi, iç mekâna dair zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu zorluklar genellikle daha üst katta olan sınıflara ulaşım ve öğretim üyelerinin odalarını bulmak üzerine yoğunlaşmıştır. Özellikle görme engelli öğrenciler için öğretim üyelerinin odalarına ulaşım konusunda öğrenciler kendi tekniklerini geliştirmiştir ve bu konu da yapılabilecek bazı öneriler getirmişlerdir.

"Ben mesela en çok hocalarının odalarını bulmakta zorlanıyorum keşke hocaların kapılarında kabartma şeklinde isimleri yazsa, ben çoğu zaman hocaların odalarını kokularından tanıyorum ya da bazılarınınkinin de odalarını ezberliyorum, üçüncü katta ilk sağda ikinci oda diye kodluyorum (Ö7)"

"Hocaların odasına ulaşmakta zorlanıyoruz. Mesela piyana hocasının kapı kolu farklı öyle ayırt ediyorum, bu tür hayatta kalma teknikleri uyguluyoruz. Kabartma yazıları olsa hocaların kapısında, en azından kapılara şan eğitimi diye yazılsa (Ö1)"

Öğrencilerin iç mekânla ilgili diğer bir sorunu ise bazı fakültelerin içinde asansör olmaması, yerlerde fosforlu bant olmaması, engelliler için olan tuvaletlerin çoğu zaman kilitli olması ve öğrenci erişimine uygun olmaması ya da binalar içinde sesli uyarı sisteminin olmamasından kaynaklanan yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara ek olarak bina içlerine erişimde rampanın özellikle tekerlekli sandalye kullanan öğrenciler için çok gerekli olduğunu belirtmişlerdir.

"Merdivenlere siyah şerit çekilse ya da fosforlu bantlar olsa daha rahat yürüyebiliriz, özellikle merdivenleri çıkarken çok ihtiyacımız oluyor. Eğer bunlar yoksa sesli uyarı sistemi olsa keşke (Ö2)"

“Bizim fakültenin alt katında bir engelli tuvaleti var ama kapısı her zaman açık olmuyor, bu önemli bir sorun bizler için, aynı şekilde asansörü kullanamamamız da bir sorun. (Ö5)”

Bir başka öğrenci fakültelerindeki derslerin ya da sınavların üst katlarda olmasından dolayı sınıflara ulaşmaktaki zorluktan bahsedip, en azından görme engelli öğrencilerin aldığı derslerin zemin katlarında bulunmasının kendileri için çok büyük kolaylık olacağını dile getirmiştir:

“Derslerimiz hep üçüncü ya da dördüncü kattaydı, ilk yılımda çok zorlandım, dekanlığa rica edince benim aldığım dersleri zemine koydular ama bu seferde sınavlar için yukarı katlara çıkmak zorunda kaldım. Kalabalık olduğu için çok önceden gelip sakince yukarı çıkmam gerekiyor (Ö8)”

9.2.3. Öğrencilerin Kampüs içindeki dış mekânlarla ilgili yaşadıkları sorunlar

Öğrencilerin kampüs içinde yaşadığı en büyük soru kampüs içindeki yönlendirmelerinin yetersiz olması ve kampüsün engelli öğrenciler için güvenli olmaması olarak belirlenmiştir.

9.2.3.1. Kampüs içi yönlendirmenin yetersiz olması

Kısmi görme engelli olan öğrenciler kampüs içinde yazıların ufak olması, özellikle de menülerin okunaklı olmamasından dolayı sürekli olarak arkadaşlarından ya da etrafındakilerden yardım isterken, bir çok öğrenci okula ilk geldiklerinde herhangi bir şekilde kampüs içinde oryantasyon almadıkları için yine kendi geliştirdikleri stratejilerle kampüsü keşfettiklerini belirtmiştir:

“Kampüse ilk geldiğimizde kimse bizi gezdirmedi, yolları sora sora ya da ezberleyerek öğrendik. Kaldırımları ezberledik bu şekilde kampüs içinde yolumuzu bulabiliyoruz (Ö9)”

Başka bir öğrenci ise kampüsün giriş tarafındaki yolu çok kaygan bulduğunu, her ne kadar yönünü bulmak için “Siri” programını kullansa da gerekli olan şeyin görme engellileri kampüs içinde dolaştıracak sesli bir yazılım sistemi olduğunu vurgulamıştır. İki öğrenci ise kampüsün ön nizamiye girişinde karşıya geçmek için sesli bir trafik ışıkları bulurken bunun arka nizamiye kapısı içinde gerekli olduğunu belirtmiştir.

9.2.3.2. Kampüsün mobil olmak için güvenli olmaması

Görme engelli öğrencilerin hepsi kampüsün engelli öğrencilerin yürümesi ya da rahatça dolaşması için güvenli olmadığını belirtmiştir. Özellikle araçların kampüs içinde hızla ve öğrencilere aldırmadan ya da öğrencilere yol vermeden kullanmalarından ve yayaya saygı duymamalarından dolayı güvensiz hissettiklerini ifade etmişlerdir. Görme engelli öğrencilerden biri bu durumdan dolayı kampüste ezilme tehlikesi geçirdiğini ve bir arabanın kendisine vurup, arkasına bakmadan hızla uzaklaştığını şu ifadelerle belirtmiştir:

> *"İnsanlar çok saygısız ve sanki bizler yokmuşuz gibi davranıyorlar. İki ay önce arabanın biri geri geri giderken bana hafifçe çarptı, ben sarsıldım ve hiç arkasına bile bakmadan, benim iyi olup olmadığımı kontrol bile etmeden uzaklaşarak kaçtı. Üniversitede, kampüs içinde böyle davranışlar olmamalı (Ö10)"*

Ayrıca okulda arabaların hızlı gitmesini önlemek ya da bazı yollara girmesini engelleyen kapanların (demir çubukların) görmeyen öğrenciler için sorun teşkil ettiğini ve o kapanlara takılıp düştüklerini belirtip bunlar karşısında en iyi çözümün kampüste sesli bir sistem kurulması olabileceğinin de altını çizmişlerdir. Aynı şekilde sarı çizgilerin olmamasından dolayı da yavaş ve temkinli yürümek zorunda olduklarını söylemişlerdir:

> *"Kampüs içindeki tuzaklar çok tehlikeli, şimdi onların nerelerde olduğunu ezberledim ama ilk zamanlarımda düştüğüm oldu, kampüsteki mantarlar da engel ve tabii ki yolların çok düzgün olmaması, girintili çıkıntılı olması da beni yavaşlatıyor. Artık kampüsteki rotaları ezberledim, yol nerde bitiyor, yolun neresi engebeli ya da nerde duba var biliyorum, bu tür stratejiler geliştirdim (Ö5)"*

İki öğrenci ise yolda yaya yoluna arabaların park etmesinden dolayı arabalara çarptıklarını ve dört öğrenci ise yemekhaneye giderken ve dönerken yolun kötü olmasından dolayı zorluk çektiklerini ve çevredeki insanların duyarlılığı sayesinde onların kollarına girerek yemekhaneye ulaştıklarını belirtmiştir:

> *"Kampüste girintili çıkıntılı yollar var, her yere araba park etmiş, yaya yoluna araba park edebiliyor, tek başıma yürümem her zaman mümkün olmuyor çünkü kampüsün fiziki koşullarının iyileştirilmesi gerekiyor, tam bir inşaat hali halinde (Ö1)"*

Öğrencilerin birçoğu yaşadıkları kötü deneyimler yüzünden ve insanların üniversitede bile engelliler ve kampüs alanlarını kullanmada çok bilinçsiz olmalarından kaynaklı olarak yerlere

sarı şerit çekilse bile arabaların bu sarı şeritlerin üzerine park edeceklerine inandıklarını bu yüzden en önemli konunun hem öğrencilerin hem üniversite personelinin bu konuda eğitilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

9.2.4. Öğrencilerin üniversitedeki sosyal yaşamla ilgili karşılaştıkları sorunlar

Birçok öğrenci için üniversite, akademik hayatın yanı sıra, sosyalleşmenin, ilişkiler kurmanın, arkadaşlıklar edinmenin gerçekleştiği en önemli kamusal bir alanı oluşturmaktadır. Fakat görüşmeler gösteriyor ki bazı öğrenciler (n=4) için üniversite çok olumlu bir sosyal hayat deneyimi sunarken birçoğu için (n=9) arkadaşlıklar genellikle sınıflar içinde, üniversite kampüsü sınırları içinde kalmaktadır, okul dışına taşınmamaktadır ve sınıf arkadaşlarıyla sınırlı bir iletişim söz konusudur.

> *"Sınıf arkadaşları ile sadece okul içinde kalıyor arkadaşlıkları, dışarıda arkadaşlıklar devam etmiyor. Oysa istediğim bu arkadaşlığın okul dışını da taşınması. Mesela bugün Kadıköy'e gidelim diyorlar ama Ecem sen de gelir misin demiyorlar. Bu manada biraz ayrımcılık var yani ben engelli olduğum için onlarla okul dışında gezemiyorum çünkü onlara yük olabilirim diye düşünüyorlar (Ö5)"*

Bazı öğrenciler de arkadaşlarının kendileriyle olan iletişiminin sadece yardım etmek amaçlı olduğunu ve bunun dışında gerçek bir paylaşımlarının olmadığını vurgulamıştır:

> *"Bana karşı önyargılı olduklarını düşünüyorum, beni engelimden dolayı aralarına almak istemiyorlar. Benimle sadece sanki ihtiyacı olan bir bireymiş gibi konuşuyor. Hani sanki benimle normal arkadaşlık yapılmazmış ama bir şeye ihtiyacım varsa onu karşılamak için yaklaşılması gerekirmiş gibi (Ö1)"*

Bunun dışında bir öğrenci ise arkadaşlarının kendilerine yardımdan bile çekindiğini vurgulamıştır:

> *"Üniversitede sosyal çevrem yok, sadece "merhaba merhaba" muhabbetim var çünkü takındıkları tavırları beğenmiyorum, sadece dersten derse geliyorum… Okuldaki arkadaşlarımı kendime yakın görmüyorum… Birlikte ders çalışamıyorum çünkü bu konuda yardımcı olmak istemiyorlar (Ö10)"*

Bunun yanı sıra ortopedik engelli bir öğrenci engeli yüzünden kısa ve aksak yürüdüğü için arkadaşları tarafından bariz bir şekilde ayrımcılığa uğradığını dile getirmiştir. Ö11 kodlu

öğrenci okula kayıt yaptırmadan önce sosyal medyada aynı bölümü kazandığı bir sınıf arkadaşıyla tanıştığını fakat kayıt günü arkadaşının kendisinin engelli olduğunu görünce yanına gelip konuşmadığını belirtmiştir:

> *"Arkadaşlarımla aramda bir set oluyor engelimden dolayı. Görüntümden dolayı yanıma gelmiyorlar ya da benimle gezmek istemiyorlar. Belki de yanların yakıştıramıyorlar (Ö11)"*

Aynı öğrenci yine sınıf arkadaşlarının engelini sınavlarda yüksek not olmak için kullandığını ima ederek, kendisine ön yargılı ve adil olmayan bir tutumda bulunduğunu da belirtmiştir:

> *"Elektrik devresi kuracağımız bir dersti ve ben hem meslek çıkışlı olmadığım için hem de ortopedik engelimden dolayı üst sınıflardan ve hocadan yardım istedim. Elektrik devresini hocamla birlikte kurduk ve ben o ödevden 100 aldım. Daha sonra sınıf arkadaşımın biri şirin gözükerek ve engelimi kullanarak yüksek not aldığımı ima etti. O kişiyi ciddiye almadım ama eğer ciddiye alacak olursanız bu çok onur kırıcı (Ö11)"*

İki öğrenci ise üniversitenin sosyal etkinliklerini sınırlı bulduklarını ve özellikle okul kulüplerinin engellileri bünyelerine dâhil etmek gibi bir çabalarının bulunmadığını söylemiştir. Tüm bunlar engelli öğrencilerde aslında bir yabancılaşma ve dışlanma duygusu yaratmakta ve zaten kendileri için etkili bir şekilde dizayn edilmemiş fiziksel bir ortamda, fiziksel olarak dışlanmanın yanında sosyal ve duygusal dışlanmışlık ve kendi içlerine kapanmışlık duygularıyla baş etmek zorunda kalmalarına neden olmaktadır. Her ne kadar sınıf arkadaşlarının %67.3'ü engelli arkadaşlarıyla vakit geçirmek istediklerini ifade etseler de aslında görüyoruz ki gerçekte böyle bir durum söz konusu olmamaktadır.

10. SONUÇ ve TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen sonuçlar iki başlık altında sunulmuştur. Birinci başlıkta nicel verilerden elde edilen bulgulara ilişkin sonuçlara, ikinci başlıkta ise nitel verilerden elde edilen bulgulara ilişkin sonuçlara yer verilmiştir.

10.1. Nicel Verilerden Elde Edilen Bulgulara İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Engelsiz öğrencilerin sınıflarındaki engelli öğrencilere ilişkin bakış açılarının ve farkındalıklarının belirlenmesi için uygulanan anket sonuçlarında araştırmaya katılan öğrencilerin; üniversite dışında engelli arkadaşının olmadığı, sınıfında bulunan engelli öğrencinin varlığından haberdar olduğu, engelli öğrencilerin engelsiz öğrencilerle aynı ortamda eğitim almalarını doğru buldukları, engelli arkadaşlarıyla rahatlıkla iletişim kurabildikleri, sınıfındaki engelli arkadaşlarına ders notu konusunda yardımcı oldukları, engelli arkadaşlarıyla birlikte rahatlıkla ders çalışabildiği, engelli arkadaşlarının kendileriyle iletişim kurmaktan çekinmediklerini belirttikleri, engelli arkadaşlarının yanlarında rahatsız olmadıkları, engelli arkadaşlarının kendileriyle konuşurken tedirgin olmadığı, engelli arkadaş sayısının engelsiz arkadaş sayısından daha az olduğu, engelli öğrencilerin eğitim-öğretimi yavaşlatmadığını, engelli öğrencilere tolerans gösterilmediğini, engelli öğrencilere engelinden dolayı daha fazla not verilmediğini, engelli öğrencilerle ayrı binalarda eğitim almaması gerektiğini, öğretmenlerin engelli öğrenciye ilgi göstermesinin sınıfın motivasyonunu ve düzenini bozmayacağını, engelli bir sınıf arkadaşına sahip olmanın olumlu bir deneyim sağlayacağını, sınıfında engelli bir öğrencinin olmasının kendisini rahatsız etmediğini, engelli öğrencilere nasıl davranacağını bildiklerini, engelli öğrencilere engeliyle ilgili karşılaştıkları problemlerde yardım ettiğini, engelli bir öğrenciyle işbirlikli bir grupta çalışmayı tercih ettiğini, engelli öğrencilere sınavlarda engeline göre kolaylık gösterilmesi gerektiğini, engelli öğrencilerin kampüs içinde bir yerden bir yere ulaşmalarına yardımcı olduklarını, engelli bir öğrenciye engelinden dolayı tolerans gösterilmesi gerektiğini, sınıfta engelli öğrencilerin olmasının öğretmene yük getirdiğini düşünmediğini, engelli öğrencilerin okul yaşamında her zaman yardıma ihtiyacı olduğunu düşündüğünü, engelli bir öğrencinin varlığının sınıfta davranış sorunlarına neden olmayacağını, engelli arkadaşlarıyla zaman geçirmeyi tercih ettiğini, engelli öğrencilerin haklarını ihlal edenleri uyardığını, teknolojik araç-gereç kullanımında laboratuvarda ya da uygulamalı bir derste engelli arkadaşıma yardım ettiğini belirttikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçlar engelsiz öğrencilerin engelli sınıf arkadaşlarına ilişkin görüşlerinin olumlu yönde olduğunu göstermektedir. Araştırmada elde edilen engelli öğrencilerin engelsiz öğrencilerle aynı ortamda eğitim almalarıyla ilgili olumlu

görüşleri Seçer, Sarı ve Çetin (2010) tarafından yapılmış bir araştırma sonucuyla da benzerlik göstermektedir. Çocukların bedensel engelli akranlarıyla birlikte eğitim almalarına ilişkin görüşlerinin ortaya çıkarılması amacıyla gerçekleştirilmiş bu çalışmada da öğrencilerin engelli öğrencilerle aynı ortamda eğitim almaları konusunda çocukların olumlu görüş bildirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Brown ve Foster (1991) tarafından işitme engeli olmayan üniversite öğrencilerinin işitme engelli öğrencilere ilişkin bakış açıları nitel bir yaklaşımla belirlenmiş, engelli öğrencilerin sınıftaki varlığının eğitim-öğretimi olumsuz yönde etkilemediği ve engelsiz öğrencilerin işitme engelli öğrencilerin yaşadıkları güçlüklere karşı duyarlı oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç da araştırmada ortaya çıkan engelli öğrencilerin eğitim-öğretimi olumsuz yönde etkilemediği sonucunu da destekler niteliktedir. Cambra (2002) tarafından sınıf ortamında engelli öğrencilerin kabulü ile ilgili yapmış olduğu bir araştırma sonucu da bu çalışmada ortaya çıkan engelli bir sınıf arkadaşına sahip olmanın olumlu bir deneyim sağlayacağı görüşüyle paralellik göstermektedir.

Engelsiz öğrencilerin engelli öğrencilere ilişkin genel görüşlerinin olumlu olmasına rağmen farkındalıklarına ilişkin bulgular incelendiğinde; engelsiz öğrencilerin şimdiye kadar engellilerle ilgili herhangi bir faaliyete ve sorumluluk projesine katılmadığı, üniversitedeki engelli biriminden varlığından haberdar olmadığı, sınıfındaki engelli öğrenciyle tanışmadığı, engelli öğrencilerle iletişime geçmek için herhangi bir rehberlik hizmeti almak istemedikleri, engelli öğrencilerin engellerinin nedenleri hakkında bilgisi olmadığını, engelli öğrencilerin diğer engelli öğrencilerle daha iyi anlaşabileceğini ve engelli öğrencilerin uzaktan eğitim almalarının daha yararlı olacağını düşündükleri sonuçlarına da ulaşılmıştır. Bu sonuçlar aslında araştırmaya katılan engelsiz öğrencilerin engelli öğrencilere karşı farkındalıklarının olmadığını kanıtlar niteliktedir.

Aynı zamanda kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre; engelli öğrencilerin engelsiz öğrencilerle aynı ortamda eğitim almalarını doğru buldukları, engelli öğrencilere fazla tolerans gösterilmediği görüşünde oldukları, engelli öğrencilerin ayrı binalarda eğitim almasını doğru bulmadıkları, engelli bir öğrencinin varlığının sınıfta davranış sorunlarına neden olmayacağı görüşüne daha çok katıldıkları, engelli arkadaşlarıyla zaman geçirmeyi daha fazla tercih ettiği sonuçlarına da ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçlar Gökçe, Güneş ve Çelikoğlu Seyitoğlu (2015); Şahin ve Bekir (2016); Yıldırım Sarı, Bektaş ve Altıparmak (2010) tarafından yapılmış çalışmaların sonuçlarıyla da benzerlik göstermektedir.

10.2. Nitel Verilerden Elde Edilen Bulgulara İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Nicel veriler aslıdan bize engelli öğrencilerin sınıf arkadaşlarının kendilerine karşı olumlu tutumda olduklarını, onlara yardım ettiklerini, onlarla birlikte zaman geçirmek istediklerini

vurgulasa da aslında engelli öğrencilerle yapılan görüşmeler gösteriyor ki gerçekte arkadaşlıklar sadece sınıf ya da kampüs içinde kalmakta ve bazen verilecek olan yardım bile esirgenmektedir. Öğrencilerin deneyimi gösteriyor ki akademik açıdan öğrenciler engellerine uygun öğretim materyallerine erişmekte zorluk yaşamakta, sınavlarda ek sürelere ihtiyaç duymakta ya da bir öğretim üyesinin ya da asistanın kendilerine soruları okumaları konusunda yardımcı olmalarını beklemektedir. Özellikle eğitim fakültesindeki görme engelliler aldıkları eğitimi yetersiz bulmaktadırlar ve kendilerinden farklı olan engelsiz öğrencilere nasıl öğretmenlik yapacakları konusunda donanıma sahip olduklarını düşünmemektedirler. Öğrencilerin öğretim üyeleri ile ilişkileri de oldukça sınırlıdır ve çoğu zaman ihtiyaçları konusunda kendilerine yaklaşmakta tereddüt etmektedir. Sınıf arkadaşları konusunda oldukça yardımsever olduklarını vurgulasalar da yardımcı olmaktan çekinen kişiler olduğunu görmek mümkündür. Fakat engelli öğrenciler asıl rahatsız eden arkadaşlıklarının "yardım" kavramı ötesine geçememesi ve bu nedenle çok yüzeysel ve kalıcı olmayan ilişkilerin kurulmasıdır. Kampüs içinde ise engelli öğrenciler kendilerini oldukça güvensiz hissetmektedir. Oysaki kampüsler bu öğrencilerin kendilerini rahat ve güvende hissedecekleri kamusal alanlar olmalıyken, yemekhaneye ulaşmakta güçlük çekmeleri ve hatta arabaların kendilerine çarpmaları ve saygısızca davranmaları öğrencilerin en çok yaşadığı güçlükler arasındadır. Binaların içinde ise aynı şekilde odaları bulmakta, bir üst katlara çıkmakta zorlanmaktadır. Tüm bunlar için öğrenciler kendi hayatta kalma stratejilerini geliştirmişlerdir ve kendi yöntemleriyle çözümler üreterek günlük pratiklerini olağan hale getirmeye çalışmışlardır.

Öğrencilerin yaşadıkları tüm bu güçlükler aslında literatürde benzer şekilde görülmektedir. Goode (2007) benzer şekilde engelli üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada öğrencilerin akademik başarılarını artırıcı ve öğrenmelerini kolaylaştırıcı materyallere ulaşmakta zorluk çektiklerini vurgulamıştır. Bu çalışmadaki engelli öğrencilerin yaşadıkları akademik ve sosyal hayattaki zorluklar benzer şekilde diğer araştırmalarda bulunmuştur (Holloway, 2001). Aynı şekilde bizim bu çalışma dâhilinde getirdiğimiz benzer öneriler Fuller (2004) tarafından vurgulanarak ancak bu şekilde engelli öğrencilerin yüksek öğrenime dahil edilebileceği üzerine durmuştur.

11. ÖNERİLER

Hem nitel hem de nicel verilerin analizinden proje kapsamındaki önerilerimiz aşağıda sıralanmıştır.

1. Kampüs içinde görme engellilere yardımcı olabilecek sesli dolaşım sisteminin oluşturulması.
2. Görme engellilerin rahat yürüyebilmeleri için kampüs içine sarı bant çekilmesi.
3. Kampüs içinde araba kullananların yayalara daha saygılı olması için caydırıcı cezalar verilmesi, OBS kameralarının konulması.
4. Bina girişlerine rampa konulması ve bina içlerine sarı şerit bant çekilmesi.
5. Bina içlerinde engelli tuvaletine ve asansöre erişimde kolaylık sağlanması.
6. Engelliler konusunda öğretim üyelerine farkındalık eğitimi, nasıl ders materyalleri hazırlayacakları ya da derslerini özellikle görme engellilere uygun nasıl planlayacaklarına dair formasyon eğitimin verilmesi.
7. Eğitim fakültelerinin her bölümüne özel eğitim dersinin konulması.
8. Her engelli öğrenci akademik çalışmalarında yardımcı olmaları için bir öğrenci asistanı tahsil edilmesi.
9. Üniversite web sitesinin görme engelliler için revize edilmesi ve bilgi erişimlerini kolaylaştıracak şekilde dizayn edilmesi.
10. Üniversitenin öğrenci kulüplerinin engelli öğrencileri de bünyelerine dâhil etmek için çalışmalarda bulunması.
11. Engelli öğrencilere karşı yapılan ayrımcılıkların disiplin suçu olarak değerlendirilip yönetmeliğe konulması.
12. Üniversitenin engelli öğrencileri de bünyesinde barındıracak ya da onların katılımlarını arttıracak sosyal etkinlikler düzenlemesi.
13. Tüm üniversitelerde engelsiz öğrencilerde farkındalık yaratılması adına zorunlu bir ders konulması.
14. Topluma hizmet uygulamaları dersi içerisinde engelsiz öğrencilerin bir dönemde en az iki tane sosyal sorumluluk projesine katılması.
15. Engelli öğrencilere kayıt sırasında/kayıttan hemen sonra uyum eğitiminin verilmesi.
16. Engelli ve engelsiz öğrencilerin işbirliği içinde çalışabilecekleri etkinliklerin oluşturulması.
17. Engeli olan ve olmayan öğrencilerin engelli hakları hakkında bilgilendirilmesi ve bunlara uyulması gerektiğinin öneminin vurgulanacağı bir ders konulması.
18. Engelli öğrencilere kariyer planlama konusunda yol gösterecek engelli birimi altında bir çalışma yapılması.

19. Engelli öğrencilerin kendileriyle ilgili sivil toplum kuruluşlarından haberdar olabilmesi adına bu tür kuruluşlarla iletişime geçilip seminerler düzenlenmesi.
20. Üniversitelerin özel eğitim bölümleri içinde sadece öğrenme güçlüğü olan öğrenciler için değil, engelli öğrenciler için de yeni düzenlemeler yapılması.
21. Üniversitelerin temel amaçlarından biri de teknolojik gelişmeleri, araştırmaları ve gerçekleştirmeleridir. Bu doğrultuda, engelli öğrencilerle, mühendislik uygulamaları, hukuki haklar, sosyal bilimler, eğitim bilimleri ve tıbbi uygulamalar vb. birçok alanda inovasyon projeleri geliştirilerek bilgi transferi çalışmaları yapılması ve öğretim üyelerine geribildirim desteğinin engelli öğrenciler tarafından sağlanması.
22. Üniversitelerin ya da diğer eğitim kurumlarının yaptıkları projelerde engelli öğrencileri de projelere dâhil etmesi.
23. Üniversite kantinlerinde görme engelliler için kabartma veya daha büyük yazılarla menü hazırlanması.
24. Öğretim üyelerinin engelli öğrencilerin hakları, eğitim öğretim faaliyetleri ve sınavlarda engelli öğrenci için uygulanacak özel koşullar konusunda bilgilendirilmesi.
25. Birçok engeli aşarak üniversite eğitimlerine devam eden engelli öğrencilerin edindikleri tecrübeler ve başarılar diğer arkadaşlarına esin kaynağı olacak niteliktedir. O nedenle üniversite içerisinde sosyal etkinlikler ve kulüpler aracılığı ile tüm öğrencilerin birbiriyle iletişimini sağlayacak yapıda olması farkındalık kazanılması ve başka öğrenci hayatlarını tanımak için fırsatlar oluşturulması.
26. Genel olarak sonuçlara bakıldığında engelli sınıf arkadaşları ile ilgili olumlu görüş bildiren öğrencilerin, engelli arkadaşı ile iletişime geçmek için bir rehberlik hizmeti almak veya birlikte bir sosyal aktiviteye katılmak noktasında aynı olumluluğu devam ettirmediği görülmektedir. Bu iyi görüş ve niyetin olumlu davranış ve etkiye dönüştürülmesine yönelik öğretim üyelerinin, engelli öğrenci biriminin ve aktivist öğrencilerin birlikte hareket etmesi ve bir strateji belirlemesi gerekmektedir.
27. Üniversitede erişilebilirlik, eğitim-öğretim faaliyetleri, ayrımcılık gibi konularda engelli öğrencinin yaşadığı zorluklar bireysel bir sorun olarak görülmemelidir. Bu konuda doğru çözüm adımlarının atılması için tüm öğrencilerin ve öğretim üyelerinin farkındalık kazanmasına yönelik faaliyetlere önem verilmeli ve işbirliği içinde çalışmaların sürdürülmesi gerekmektedir.
28. Araştırma sonucunda ulaşılan engelli öğrencilerin büyük çoğunluğunun eğitim fakültesi öğrencisi olduğu ve bu öğrencilerin aldıkları eğitimi yetersiz buldukları ve kendilerinden farklı olan engelsiz öğrencilere nasıl öğretmenlik yapacakları konusunda donanıma sahip olmadıklarını belirtmeleri göz önüne alındığında

öğretmenlik formasyonu derslerinin içine engelli öğrencilerin yaralanabileceği bazı seçmeli derslerin konulması önerilmektedir.

12. KAYNAKLAR

Alkan, R.M., Şat, N.,(2014) "Engelsiz Bir Üniversite için Deneyimlerden Öğrenme: Hitit Üniversitesi Örneği", 1. Uluslararası Engellilerin İstihdamı Sosyal Güvenlik Sorunları ve Çözüm Önerileri Kongresi, Ankara, Türkiye, 383-388, 17-19 Ekim, (2014)

Altunışık, R., Coşkun R., Yıldırım, E. ve Bayraktaroğlu, S. (2001). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Adapazarı: Sakarya kitapevi.

Baki, A. ve Gökçek, T. (2012). Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 11(42), 1-21.

Başbakanlık Özürlüler İdaresi , (2010), Türkiye Özürlüler Araştırması Temel Göstergeleri, http://www.engelsiz.hacettepe.edu.tr/belge/ozida.pdf

Brown, P. M. ve Foster, S. B. (1991). Integration hearing and deaf students on a college campus: successes and barriers as perceived by hearing students. *American Annals of the Deaf*, 136(1), 21-27.

Burcu, E. (2002). Üniversitede okuyan özürlü öğrencilerin sorunları: Hacettepe-Beytepe Kampüsü öğrencileri örneği. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 19(1), 83-103.

Bülbül, M. Ş. (2016). Görme Engelli Öğrenciyi Fizikçi Yapan Fonksiyon. Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 2(1), 17-26.)

Baggett, D., (1994): A Study of Faculty Awareness of Students with Disabilities. Paper presented at the Annual Conference of the National Association for Developmental Education (18th, MO, March 4, 1994). Kansas City.

Cambra, C. (2002). Acceptance of deaf student in regular classrooms. *American Annals of Deaf*, I47(I). 38-45.

Deal, M. (2007). Aversive disablism: Subtle prejudice toward disabled people. Disability & Society, 22(1), 93-107.

Emiroğlu, B. G. (2008). Üniversitelerde görme engelli öğrenciler için bilişim. X. Akademik Bilişim Konferansı,(30Ocak-1Şubat, 2008), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Engelli Öğrenci Platformu Bildirisi (2011). from http://www.khas.edu.tr/uploads/pdf-doc-vb/engelliler-calistayi2.pd

Engelliler Hakkında Kanun (2005). Sayı:5378, http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf

Fine, M., Asch, A. (1988). Disability beyond stigma: Social interaction, discrimination, and activism. Journal of Social Issues, 44(1), 3-21.

Fuller*, M., Healey, M., Bradley, A., & Hall, T. (2004). Barriers to learning: a systematic study of the experience of disabled students in one university. Studies in higher education, 29(3), 303-318.

Girli, A., Sarı, H. Y., Kırkım, G., & Narin, S. (2016). University students' attitudes towards disability and their views on discrimination. International Journal of Developmental Disabilities, 62(2), 98-107.

Goode, J. (2007). 'Managing'disability: Early experiences of university students with disabilities. *Disability & Society*, *22*(1), 35-48.

Gökçe, A., Güneş, G., ve Seyitoğlu, D. Ç. (2015). İnönü üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinin engellilere yönelik tutum ve davranışları. Uluslararası 18. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi.

Gökçe, A., Güneş, G. Ve Çelik Seyitoğlu, D. (2016). İnönü üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinin engellilere yönelik tutum ve davranışları. *Medicine Science*, 5(2), 351-362.

Holloway, S. (2001). The experience of higher education from the perspective of disabled students. *Disability & Society*, *16*(4), 597-615.

Kaner, S., Öğülmüş, S., Büyüköztürk, Ş. ve Dökmen, Z.,(2009). Toplum Özürlülüğü Nasıl Anlıyor. TC Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı yayını.)

Koca, C. (2010). Engelsiz Şehir Planlaması Bilgilendirme Raporu. Dünya Engelliler Vakfı, İstanbul

Moriña, A., Cortés-Vega, M. D., & Molina, V. M. (2015). What if we could imagine the ideal faculty? Proposals for improvement by university students with disabilities. Teaching and Teacher Education, 52, 91-98.

Öztürk, M. (2011). Türkiye'de engelli gerçeği. Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği Cep Kitapları, 30, 105.

Özürlü Öğrenciler Komisyonu- Engelsiz Üniversite Toplantısı Basın Bildirisi (2009),http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/-/journal_content/56_INSTANCE_rEHF8BIsfYRx/10279/29912

Resmi Gazete (2005) Sayı: 25868 ENGELLİLER HAKKINDA KANUN, http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf

Resmi Gazete (1997). Sayı: 23011,572 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname,

Resmî Gazete (2010) Sayı: 27672, YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI ÖZÜRLÜLER DANIŞMA VE KOORDİNASYON YÖNETMELİĞİ, http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/-/journal_content/56_INSTANCE_rEHF8BIsfYRx/10279/18014

Resmi Gazete (2013). Sayı: 28636, Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde

Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/05/20130503-1.htm

Seçer, Z. Sarı, H. ve Çetin, Ş. (2010). Okulöncesi dönemde çocukların bedensel engelli akranlarıyla birlikte eğitim almalarına ilişkin görüşleri. Gazi üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 26, 12-24.

Subaşıoğlu, F. (2008). Üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri'nin "engellilik farkındalığı" üzerine bir araştırma. Bilgi Dünyası, 9(2), 399-430.

Şahin, H. ve Bekir, H. (2016). Üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 767-779.

T. C Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı-TÜİK, S. P. Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması, 2010.

Türkiye Devlet İstatistik Enstitüsü ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı (2002). "Türkiye özürlüler araştırması 2002." Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası,

WHO- (World Health Organization. (2012). World report on disability. Malta: World Health Organization.

WHO-World Health Organization (2016). Disabilities, http://www.who.int/topics/disabilities/en/)

WHO-World Health Organization. (1980). International classification of impairments, disabilities, and handicaps: a manual of classification relating to the consequences of disease; publ. for trial purposes in accordance with resolution WHA29. 35 for the Twenty-ninth World Health Assembly, May 1976. na.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin yayıncılık.

Yıldırım Sarı, H., Bektaş, M. ve Altıparmak, S. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*, 27, 80-83.

Yükseköğretim Kurulu Özürlü Öğrenci Komiyonu 25/08/2011 tarihli Yükseköğretim Genel Kurul Toplantısı, http://www.yok.gov.tr/documents/10279/29816/engelli_ogr.docx

12. EKLER

EK 1: ENGELLİ ÖĞRENCİLERE KARŞI SINIF ARKADAŞLARININ BAKIŞ AÇILARININ BELİRLENMESİ ANKETİ

AÇIKLAMA

Araştırmanın amacı; sınıfınızdaki engelli (bedensel, görme, konuşma ve işitme) arkadaşlarınıza ilişkin görüşlerinizin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara objektif cevap vermeniz araştırmanın güvenilirliği için oldukça önemlidir. Şimdiden teşekkür ederiz.

1. Cinsiyetiniz: ( ) Kadın ( ) Erkek

2. Yaşınız: ( ) 18 yaş altı ( ) 18-20 ( ) 21-23
( ) 24-26 ( ) 27-29 ( ) 30 yaş ve üzeri

3. Kaçıncı sınıfta okuyorsunuz? ( ) 1. Sınıf ( ) 2. Sınıf ( ) 3. Sınıf
( ) 4.sınıf ( ) 5. Sınıf ( ) Diğer (lütfen yazınız……..)

4. Okuduğunuz Fakülte : ……

5. Okuduğunuz Bölüm : ……

6. Anne ve babanızın eğitim durumu:

	Anne	Baba
Okuryazar değil		
Okuryazar		
İlkokul mezunu		
Ortaokul mezunu		
Lise mezunu		
2 yıllık meslek yüksekokulu mezunu		
4 yıllık üniversite mezunu		
Yüksek lisans mezunu		
Doktora mezunu		

7. Anne ve Babanızın Mesleği:

	Anne	Baba
Çalışmıyor		
Memur		
Serbest meslek		
Çiftçi		
Diğer (lütfen belirtiniz)		

8. Üniversite dışında engelli bir arkadaşınız var mı?

( ) Evet ( ) Hayır

9. Şimdiye kadar engellilerle ilgili sempozyum, kulüp, dernek, engelli haftası vb. faaliyetlere katıldınız mı?

( ) Evet ( ) Hayır

10. Sınıfınızda kaç tane engelli öğrenci olduğunu biliyor musunuz?

( ) Hayır ( ) Evet ise hangi engellerinin olduğunu biliyor musunuz?

( ) Hayır ( ) Evet

11. Şimdiye kadar engellilerle ilgili herhangi bir sorumluluk projesine katıldınız mı?

( ) Evet ( ) Hayır

12. Üniversitenizde engelli öğrenci birimi var mı?

( ) Evet ( ) Hayır ( ) Bilgim yok

13. Engelli sınıf arkadaşlarınızla tanıştınız mı?

( ) Hayır ( ) Evet ise nasıl tanıştınız?

( ) Önce kendisi benimle iletişim kurdu

( ) Önce ben iletişim kurdum

( ) Engelsiz diğer sınıf arkadaşlarım tanıştırdı

( ) Engelli diğer sınıf arkadaşım tanıştırdı

( ) Yardım etmek isterken tanıştık

( ) Diğer (lütfen yazınız……)

14. Engelli arkadaşlarınızla iletişime geçmek için bir rehberlik hizmeti almak ister misiniz?

( ) Evet ( ) Hayır

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Engelli öğrencilerin engelsiz öğrencilerle aynı ortamda eğitim almalarını doğru bulmuyorum.				
2. Engelli arkadaşlarımla rahatlıkla iletişim kurabiliyorum.				
3. Engelli arkadaşlarıma ders notu konusunda yardımcı oluyorum.				
4. Engelli arkadaşlarımla beraber ders çalışabiliyoruz.				
5. Engelli arkadaşlarımın benimle iletişim kurmaktan çekindiğini düşünüyorum.				
6. Engelli arkadaşlarımın yanımda rahatsız olduklarını düşünüyorum.				
7. Engelli arkadaşlarımın benimle konuşurken tedirgin olduğunu düşünüyorum.				
8. Engelli arkadaş sayım engelsiz arkadaş sayımdan daha fazladır.				
9. Engelli öğrencilerin eğitim-öğretimi yavaşlattığını düşünüyorum.				
10. Engelli öğrencilerin engellerinin nedenleri hakkında çok fazla bilgim yok.				
11. Engelli öğrencilere fazla tolerans gösterildiğini düşünüyorum.				
12. Engelli öğrencilerin eğitim-öğretimi engellediğini düşünüyorum.				
13. Engelli öğrencilere engelinden dolayı daha fazla not verildiğini düşünüyorum.				
14. Engelli öğrencilerin ayrı binalarda eğitim alması gerektiğini düşünüyorum.				
15. Öğretmenlerin engelli öğrenciye ilgi göstermesinin sınıfın motivasyonunu bozacağını düşünüyorum.				
16. Sınıfta engelli öğrencinin olmasının sınıfın düzenini bozacağını düşünüyorum.				
17. Engelli bir sınıf arkadaşına sahip olmanın olumlu bir deneyim sağlayacağını düşünüyorum.				

18. Sınıfımızda engelli bir öğrencinin olması beni rahatsız ediyor.				
19. Engelli öğrencilere nasıl davranacağımı bilemiyorum.				
20. Engelli öğrencilerin diğer engelli öğrencilerle daha iyi anlaşabileceğini düşünüyorum.				
21. Engelli öğrencilere engeliyle ilgili karşılaştıkları problemlerde yardım ediyorum.				
22. Engelli bir öğrenciyle işbirlikli bir grupta çalışmayı tercih ederim.				
23. Engelli öğrencilere sınavlarda engeline göre kolaylık gösterilmesi gerektiğini düşünmüyorum.				
24. Engelli öğrencilerin uzaktan eğitim almalarının daha yararlı olacağını düşünüyorum.				
25. Engelli öğrencilerin kampüs içinde bir yerden bir yere ulaşmalarına yardımcı olurum.				
26. Engelli bir öğrenciye engelinden dolayı tolerans gösterilmemesi gerektiğini düşünüyorum.				
27. Sınıfta engelli öğrencilerin olmasının öğretmene yük getirdiğini düşünüyorum.				
28. Engelli öğrencilerin okul yaşamında her zaman yardıma ihtiyacı olduğunu düşünüyorum.				
29. Engelli bir öğrencinin varlığının sınıfta davranış sorunlarına neden olabileceğini düşünüyorum.				
30. Engelli arkadaşlarımla zaman geçirmeyi tercih ederim.				
31. Engelli öğrencilerin haklarını ihlal edenleri görürsem uyarırım.				
32. Teknolojik araç-gereç kullanımında laboratuvarda ya da uygulamalı bir derste engelli arkadaşıma yardım ederim.				

EK 2: ENGELLİ ÖĞRENCİLERE UYGULANAN ANKET VE YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

AÇIKLAMA

Araştırmanın amacı; üniversite yaşamında bedensel engelli öğrencilerin karşılaştıkları güçlüklerin belirlenmesidir.

Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz: ( ) Kadın ( ) Erkek

2. Yaşınız: ( ) 18 yaş ve altı ( ) 19-20 ( ) 21-22 ( ) 23-24
( ) 25-26 ( ) 27-28 ( ) 29-30 ( ) 31 ve üzeri

3. Şu anda kayıtlı olduğunuz fakülte ve bölüm: .....

4. Engel Türünüz: ( ) Görme ( ) İşitme ( ) Ortopedik
( ) Konuşma ( ) Diğer (lütfen belirtiniz……)

5. Engelinizin kaynağı: ( ) Doğuştan ( ) Sonradan

6. Ailenizde başka engelli var mı?

( ) Evet ise; ( ) Hayır

( ) Anne, baba, kardeş gibi birinci derece yakınlar
( ) Dede, anneanne, babaanne gibi ikinci derece yakınlar
( ) Amca, hala, dayı, teyze, yeğen gibi üçüncü derece yakınlar
( ) Diğer (Lütfen belirtiniz ……)

7. Mezun olduğunuz lise türü:

( ) Düz Lise ( ) Meslek Lisesi ( ) Anadolu Meslek Lisesi
( ) Anadolu Lisesi ( ) Güzel Sanatlar Lisesi ( ) Fen Lisesi
( ) Sosyal Bilimler Lisesi ( ) Sağlık Meslek Lisesi ( ) Diğer (Lütfen belirtiniz ……...)

8. Şu anda yaşadığınız yer:

( ) Tek başıma evde ( ) Arkadaşlarımla evde ( ) Yurtta ( ) Ailemle
( ) Akrabalarımla ( ) Diğer (Lütfen belirtiniz……..)

9. Anne ve Babanızın Eğitim Durumu:

	Anne	Baba
Okuryazar değil		
Okuryazar		
İlkokul mezunu		
Ortaokul mezunu		
Lise mezunu		
2 yıllık meslek yüksekokulu mezunu		
4 yıllık üniversite mezunu		
Yüksek lisans mezunu		
Doktora mezunu		

10. Anne ve Babanızın Mesleği:

	Anne	Baba
Çalışmıyor		
Memur		
Serbest meslek		
Çiftçi		
Diğer (lütfen belirtiniz)		

11. Bu üniversiteyi tercih etmeden önce engelinizle ilgili üniversitenin imkânlarını araştırdınız mı?

( ) Evet ise nereden bilgi aldınız; ( ) Hayır

( ) Arkadaşlarımdan

( ) Üniversitenin internet sayfasından

( ) Engellilerle ilgili sivil toplum kuruluşlarında

( ) Diğer (Lütfen belirtiniz……..)

12. Anne ve babanız arasında akrabalık var mı?

( ) Evet ise; ( ) Hayır

( ) 1. dereceden

( ) 2. ve diğer dereceden

13. Engelinizden dolayı almış olduğunuz bir burs var mı?

( ) Evet ise; ( ) Hayır

( ) Devlet bursu

( ) Özel burs

14. Engelinizle ilgili üyesi olduğunuz herhangi bir sivil toplum kuruluşu var mı?

( ) Evet ise lütfen belirtiniz .....

( ) Hayır

15. Şimdiye kadar engelinizle ilgili herhangi bir sosyal sorumluluk projesine katıldınız mı?

( ) Evet ise; …….....

( ) Hayır

16. Engelinizle ilgili aşağıdaki hizmetlerden hangisinden yararlanıyorsunuz?

( ) Herhangi bir hizmetten yararlanmıyorsanız nedenleri;

( ) Maddi yetersizlik

( ) Yakın çevremde böyle bir hizmet veren kurum yok

( ) Bu tür hizmetlerden haberdar değilim

( ) Başvurum kabul edilmedi

( ) Diğer (lütfen belirtiniz.....)

( ) Evet ise;

( ) Sağlık ( ) Eğitim ( ) Bakım ve rehabilitasyon

( ) Meslek/beceri edindirme ( ) Aile rehberliği ( ) Danışmanlık hizmeti

( ) Kültürel hizmetler ( ) Diğer (lütfen belirtiniz.....)

17. Okumakta olduğunuz bölümü seçme nedeniniz nedir?

( ) Puanım bu bölüme yettiği için ( ) Bu bölümü sevdiğim için

( ) Diplomam olsun diye ( ) Engelime uygun olduğu için

( ) Diğer (…….)

18. Engeliniz olmasaydı hangi bölümde okumak isterdiniz?

……..…

……..

19. Bölüm tercihinizde herhangi bir rehberlik aldınız mı?

( ) Evet, ise nereden/kimden ( ) Hayır

20. Hangi alanlarda eğitime ihtiyaç duyuyorsunuz?

( ) Herhangi bir alanda eğitime ihtiyaç duymuyorum

( ) Engelli hakları ( ) İletişim ( ) Aile eğitimi

( ) Bilgisayar eğitimi ( ) Kariyer ( ) Diğer (…….....)

21. Engelli haklarını biliyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

22. Üniversitede engelli birimi olduğunu biliyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

23. Engelli birimine istediğiniz zaman ulaşabiliyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

24. Engelli birimi oryantasyon çalışması yapıyor mu/yaptı mı?

( ) Evet ( ) Hayır

25. Fakültenizdeki engelli öğrenci temsilcileriyle iletişime geçtiniz mi?

( ) Böyle bir temsilcinin varlığından haberdar değilim.

( ) Hayır

26. Aşağıdakilerden hangisine/hangilerine ihtiyaç duyuyorsunuz?

( ) Bir öğrenci asistanına ( ) Sınavlarda yardımcı olacak bir okuyucu/yazıcıya

( ) Ders materyallerinin engelime uygun şekilde sağlanmasına

( ) Engelime uygun ölçme değerlendirme yöntemlerine ( ) Sosyal etkinlikler

( ) Diğer (……)

ENGELLİ ÖĞRENCİLERE UYGULANAN YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

1. Fiziksel ortama ilişkin ne tür güçlüklerle karşılaşıyorsunuz?
    a) Dış mekânla ilgili ne tür güçlüklerle karşılaşıyorsunuz?
    b) İç mekânla ilgili ne tür güçlüklerle karşılaşıyorsunuz?

2. Eğitim-öğretimle ilgili;
    a) Öğretim elemanlarıyla ilgili karşılaştığınız güçlükler nelerdir?
    b) Sınıf arkadaşlarınızla ilgili karşılaştığınız güçlükler nelerdir?
    c) Öğretim materyalleri ile ilgili karşılaştığınız güçlükler nelerdir?

EK 3: ETİK KURUL İZNİ

1883

T.C

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMA ETİK KURULU

sayı:2016-.i.4 Tarih: 014.03.20

PROJENİN ADI: "Kampüs Yaşamında Engelli Öğrencilerin(Bedensel, Görme, Konuşma ve İşitme) Karşılaştıkları Güçlükler, Sınıf Arkadaşlarının Bu Güçlüklere Karşı Görüşleri ve Öneriler"

PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ: Yrd.Doç.Dr.Sibeı Cengizhan

PROJEDEKİ ARAŞTIRICILAR:Yrd.Doç.Dr.Aynur Akar, Yrd.Doç.Dr.Buket Doğan,Yrd.Doç.Dr.Elif Ural,Yrd.Doç.Dr.Melis Cin

ONAY TARİHİ VE ONAY SAYISI: 2016-2/4

Sayın: Yrd.Doç.Dr.SibeI Cengizhan

2016-2/4 Protokol Noıu

"Kampüs Yaşamında Engelli Öğrencilerin(Bedensel,Görme,Konuşma ve İşitme) Karşılaştıkları Güçlükler, Sınıf Arkadaşlarının Bu Güçlüklere Karşı Görüşleri ve Öneriler"isimli projeniz Üniversitemiz Sosyal Bilimler Araştırma Etik Kurulu tarafından incelenmiş ve etik yönden uygunluğuna karar verilmiştir.

Prof.Dr.F.GülruhGÜRBÜZ

Kurul Başkan

Başkan

Prof.Dr.Serap HELVACI

ÜYE

ÜYE

(Katılmadı)

Prof.Dr.Kemal YILDIZ

'ÇİLİN

ÜYE

Prof.Dr.Binali DOĞAN

ÜYE

ÜYE

Prof.Nilüfer Ergin DOĞRUER

Katılmadı